

SWOT

KVARTALNI EKONOMSKI MONITOR

GODINA II ■ BROJ 7 ■ MART 2012 ■ BESPLATNO

Imamo li efikasnu javnu upravu?

*Dr Edvard Jakopin, pomoćnik ministra finansija Srbije i rukovodilac
Sektora za nacionalni razvoj*

Visoka cijena odlaganja reformi javnog sektora

Мјешовити Холдинг "Електропривреда Републике Српске"

ИРЦЕ

www.ers.ba

Poštovani čitaoci

Centralna tema ovog broja "Kvartalnog ekonomskog monitora" je stanje u javnom sektoru Republike Srpske. Tokom pripreme ovog broja upravo je ta tema dospjela u žižu interesovanja javnosti, a o njoj su bez maske konačno progovorili i predstavnici institucija.

Budžetska izdvajanja za finansiranje javnog sektora i broj zaposlenih u javnoj upravi odavno su prešli crvenu liniju. Uprkos gotovo plebiscitnom stavu da su reforme u javnom sektoru jedini lijek i da

moraju biti sprovedene, ma koliko bile bolne, one su godinama odgađane. Zbog toga smo svi plaćali ceh u vidu rasta zaduženja i pogoršanja poslovnog ambijenta.

Izdvajanja iz budžeta za javni sektor su rasla, a broj zaposlenih u javnoj upravi se povećavao iz godine u godinu. Jedinstven stav domaće stručne javnosti i međunarodnih finansijskih institucija koje djeluju u BiH jeste da je debalans broja zaposlenih u realnom i javnom sektoru dostigao kritičnu granicu. Trenutno oko 28% zaposlenih u RS radi u Vladi i Vladinim institucijama, što je među najvišim procentima u Evropi. Ovaj podatak nije obuhvatio desetine hiljada zaposlenih u javnim preduzećima kod kojih je takođe izražen problem prezaposlenosti. O uporednim platama u javnom i realnom sektoru izlišno je i govoriti, a RS je rekorder i po visini razlike između zarada u te dvije kategorije.

Velika potrošnja za finansiranje administracije opteretila je budžete na svim nivoima u BiH i njihovu razvojnu komponentu svela na minimum. Zbog toga je gotovo sav razvojni potencijal prebačen na privatni sektor, koji je i sam u problemima. Usljed nedostatka novca u budžetu vlasti su radije posezale sa opterećenjem privrede nego li za reformama. Problem je, međutim, što slaba privreda RS sve teže podnosi taj teret zbog čega odgađanje suočavanja sa problemima u javnom sektoru može donijeti još veću štetu. Glomazan i neefikasan javni sektor nije samo naša "privilegija". S tim problemom suočene su sve zemlje regiona, ali i dobar dio Evropske unije. Ipak, zabrinjavajuće je da je udio izdvajanja za administraciju u BDP-u u BiH daleko najviši u regionu. Dogovor političkih lidera u BiH da je neophodno smanjenje administracije i plata činovnika na svim nivoima vlasti predstavlja dobar nagovještaj, ali će vrijeme biti svjedok da li će on biti realizovan.

Vremena za gubljenje je sve manje. Ovakvo stanje čini višestruku štetu domaćoj ekonomiji i društvu u cjelini. Bez sprovođenja dubokih reformi u javnom sektoru teško je ojačati povjerenje između građana i vlasti. Osim smanjenja broja zaposlenih i zarada u javnom sektoru neophodno je utvrditi i novi sistem utvrđivanja plata. Taj sistem trebao bi da bude baziran na jasnem principu da svako radno mjesto u javnom sektoru bude plaćeno onoliko koliko je plaćeno uporedivo radno mjesto u privatnom sektoru. Pored toga, mora biti povećana produktivnost u javnom sektoru, a neophodno je razmotriti i preraspodjelu radne snage unutar institucija. Činjenica je da u pojedinim institucijama i agencijama ima viška zaposlenih, dok druge muku muče sa nedostatkom radnika. Jedan od primjera za to je usmjeravanje viška zaposlenih u inspekciji rada kako bi njihovim jačanjem bila suzbijena siva ekonomija čime bi bio značajno povećan priliv novca u budžet.

Saša Grabovac, glavni i odgovorni urednik

4

TEMA BROJA

Da li imamo efikasan i jeftin javni sektor i koji su prioriteti u njegovoj reformi?

6

REALNI SEKTOR

Ekonomski rast posustaje, nezaposlenost najveći izazov

11

FINANSIJSKI SEKTOR

Banke i država u sve prisnijoj vezi

15

INTERVJU

Edvard Jakopin: Visoka cijena odlaganja reforme javnog sektora

25

SVIJET

Dužnička kriza trese Evropu

IMPRESUM

Glavni i odgovorni urednik: Saša Grabovac

Uređivački kolegijum: Miloš Todorović, Goran Račić, dr Saša Petković, mr Aleksandar Ljuboja, mr Aleksandra Simić, Bojan Jojić, Branka Ružević, Igor Sekulić, mr Marijana P. Milić, mr Mirjana Čomić, mr Nebojša Balaban, Ognjen Aleksić, mr Predrag Duduković, mr Slavko Simić, mr Ognjen Đukić, Saša Stevanović, Mirko Bošnjak, Darko Gavrilović, Predrag Klincov.

Lektor: Aleksandra Duduković, **Dizajn i grafička priprema:** SWOT, **Štampa:** "Nezavisne novine", Banja Luka, **Tiraž:** 1.000 primjeraka, **Broj:** 07/2012.

Časopis izlazi četiri puta godišnje. Sva prava zadržana: Udruženje ekonomista RS SWOT. Svako umnožavanje i distribucija bez pisanog odobrenja Udruženja ekonomista RS SWOT je zabranjeno.

Osnivač i izdavač: Udruženje ekonomista RS SWOT, Dragiše Vasića 13, 78 000 Banja Luka, žiro račun Nova banka Banja Luka 555-007-00223898, JIB: 4402742510005, matični broj: 11029353, br. sudskog rješenja: F-1-208/7, Udruženje ekonomista RS SWOT je upisano u Registar izdavača pod rednim brojem 291, na osnovu Rješenja Ministarstva prosvjete i kulture RS br. 07.030-053-162-9/10.

E-mail: info@swot.ba, sekretar@swot.ba, **Internet adresa:** www.swot.ba, **Tel:** 051 322 960, Fax: 051 322 961

Neophodne reforme zapošljavanja i utvrđivanja plata u javnom sektoru RS - što prije to bolje

RS nema izbora i moraće, prije ili kasnije, smanjiti broj zaposlenih u Vladinom sektoru. Trenutno oko 28,5% zaposlenih iz RS radi u Vladi i Vladinim institucijama, što je među najvišim procentima u Evropi. U ovaj podatak nisu uračunati zaposleni u javnim preduzećima kod kojih je takođe izražen problem prezaposlenosti. RS je i rekorder po visini razlike između plata u javnom i privatnom sektoru. Ovakvo stanje čini višestruku štetu domaćoj ekonomiji i društvu u cjelini. Bez sprovođenja dubokih reformi u ovim oblastima biće teško ojačati povjerenje između građana i vlasti. Novi sistem utvrđivanja plata bi trebalo da bude baziran na jasnom principu da svako radno mjesto u javnom sektoru bude plaćeno onoliko koliko je plaćeno uporedivo radno mjesto u privatnom sektoru

RS nema izbora i moraće, prije ili kasnije, smanjiti broj zaposlenih u Vladinom sektoru. Trenutno oko 28,5% zaposlenih iz RS radi u Vladi i Vladinim institucijama, što je među najvišim procentima u Euro-

pi. U ovaj podatak nisu uračunati zaposleni u javnim preduzećima kod kojih je takođe izražen problem prezaposlenosti. RS je i rekorder po visini razlike između plata u javnom i privatnom sek-

toru. Ovakvo stanje čini višestruku štetu domaćoj ekonomiji i društvu u cjelini. Bez sprovođenja dubokih reformi u ovim oblastima biće teško ojačati povjerenje između građana i vlasti. Novi sistem

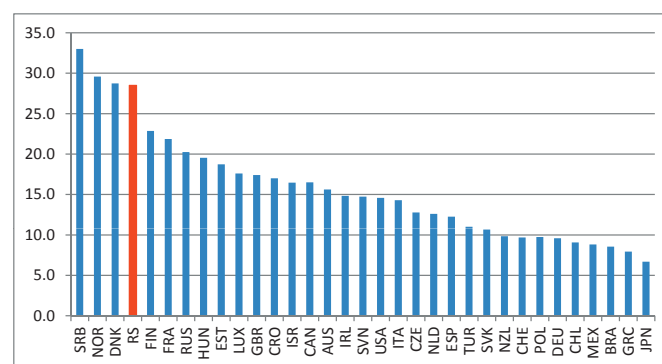
utvrđivanja plata bi trebalo da bude baziran na jasnom principu da svako radno mjesto u javnom sektoru bude plaćeno onoliko koliko je plaćeno uporedivo radno mjesto u privatnom sektoru

Broj zaposlenih u javnom sektoru neodrživ

Republika Srpska ima neodrživo visok broj zaposlenih u Vladi i Vladinim institucijama. Željeli mi to ili ne ovaj broj će morati biti smanjen, a prije je bolje nego kasnije. Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku RS oko 60.000 zaposlenih ili 25% od ukupnog broja radnika u čitavoj RS radi u Vladinim organima i institucijama. Međutim, obično se zanemaruje da poreski obveznici RS plaćaju i troškove zaposlenih u institucijama BiH. S obzirom na to da RS snosi približno trećinu troškova institucija BiH, neophodno je gornjoj cifri pridodati i trećinu zaposlenih u institucijama BiH, a to je oko 8.000 zaposlenih. Time dolazimo do zaključka da RS ima 28,5% zaposlenih u Vladi i Vladinim institucijama. Na gornjem grafikonu je ovaj iznos upoređen za 32 druge zemlje i može se vi-

djeti da samo Srbija, Norveška i Danska imaju veći procenat zaposlenih u vladinom sektoru. Ovdje je odmah neophodno napomenuti da je zbog toga Srbija donijela Zakon o određivanju maksimalnog broja zaposlenih u republičkoj administraciji čiji cilj jeste smanjiti i limitirati broj zaposlenih u javnoj administraciji (većina ostalih zemalja u regiji i EU je takođe donijela odredbe sa istim ili sličnim ciljevima). Kada govorimo o nordijskim zemljama, poznato je da je visoko učešće javnog sektora u ukupnom broju zaposlenih povezano sa tradicijom efikasnog rada javnog sektora, koja je zasnovana na uspostavljenom povjerenju između građana i vladinih institucija u ovim zemljama, te ima snažan oslonac u visokom životnom standardu i konkurentnosti privatnog sektora. Intere-

Zaposleni u svim nivoima Vlade (procenat u ukupnom broju zaposlenih)

Izvori: OECD, Republički zavod za statistiku RS, Izvještaj o izvršenju budžeta BiH institucija za 2010, Republički zavod za statistiku Srbije, Državni zavod za statistiku Hrvatske

santno je primijetiti da se Grčka (koja se trenutno nalazi u velikoj krizi izazvanoj visokim javnim dugom) sa 7,9% zaposlenih u Vladinom sektoru nalazi gotovo na začelju navedene liste zemalja. Međutim, problem Grčke u ovom segmentu se krije u enormno velikom broju zaposlenih u javnim preduzećima. Naime, gotovo 13%

zaposlenih u Grčkoj radi u javnim preduzećima, što je najviše od svih upoređenih zemalja. Prezaposlenost u javnim preduzećima u RS je jedan opštepoznati problem, iako precizni podaci o broju zaposlenih po pojedinačnim preduzećima nisu lako dostupni. To svakako nije razlog da se i tom problemu ne pogleda u oči.

RS rekorder u visini plata u javnom sektoru

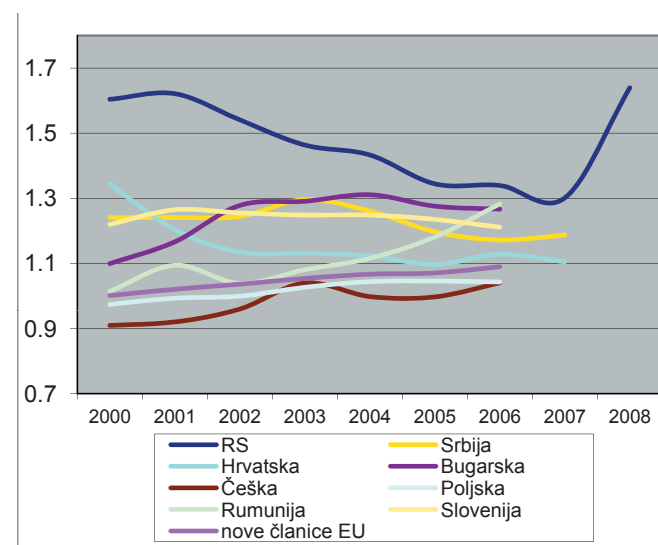
Zaposleni u javnom sektoru RS su očigledno preplaćeni u odnosu na zaposlene u privatnom sektoru. Još prije nekoliko godina smo ukazivali na ovaj problem jer je 2008. godine prosječna plata u javnom sektoru bila veća za cijelih 64% od prosječne plate u privatnom sektoru. Ovaj odnos je bio daleko veći od svih drugih evropskih zemalja u tranziciji, što se jasno može vidjeti na priloženom grafikonu. U 2008. godini plate u javnom sektoru su doživjele enorman porast, a to je bilo omogućeno tadašnjim porastom javnih prihoda nakon uvođenja PDV-a. Najnovije istraživanje Svjetske banke (BiH - Pregled javnih rashoda i institucija) je pokazalo da je u prethodnih pet godina došlo do značajnog povećanja potrošnje na plate u javnom sektoru i da je ovakvo stanje u sve većoj mjeri neodrživo. Kako je navedeno u izvještaju, u javnoj

administraciji RS je, uprkos zabrani novog zapošljavanja koja je uvedena na krajem 2010. godine, primljeno novih 80 radnika i 220 nastavnika. Izvještaj takođe ukazuje na problem prekomjernih plata i naknada u javnoj administraciji u odnosu na ekvivalentne plate u privatnom sektoru.

Ovakva neusklađenost plata u javnom i privatnom sektoru čini višestruku štetu domaćoj ekonomiji:

1. Fiskalni teret za domaću privredu postaje neodrživ
2. Došlo je do ubrzanog porasta deficita republičkog budžeta i fondova
3. Javni sektor kao daleko najveći poslodavac kroz svoju politiku plata (koja se bazira na raspoloživosti javnih prihoda i političkim ciklusima,

Kretanje odnosa prosječnih plata u javnom i privatnom sektoru

Izvor: Proračuni autora zasnovani na podacima domaćih zavoda za statistiku, EUROSTAT-a i centralnih banaka Srbije i Hrvatske

4. Javni sektor je kao poslodavac postao nefer konkurencija privatnom sektoru
5. Atraktivnost zaposlenja u javnom sektoru je dovela do suzbijanja preduzetničke inicijative, posebno kod mladih, koji često navode zaposlenje u javnom sektoru kao prvu opciju u poslovnoj karijeri.

Novu politiku plata u javnom sektoru bazirati na jasnim principima

Duboka reforma plata u javnom sektoru RS je neophodna što prije. Novi sistem utvrđivanja plata bi trebalo da bude baziran na principu da svako radno mjesto u javnom sektoru bude plaćeno onoliko koliko je plaćeno uporedivo radno mjesto u privatnom sektoru. Zašto bi jedan računovođa u Vladi bio više plaćen nego računovođa u privatnom preduzeću? Potrebno je plate u javnom sektoru vezati za plate u privatnom sektoru, a onda podržati socijalno pregovaranje u privatnom sektoru. Od toga bi imali koristi i radnici i poslodavci. Poznato je da je efikasno socijalno pregovaranje od ekstremnog značaja za funkcionisanje ekonomija sa fiksnim valutnim kursom kakav je na snazi u BiH.

Trenutno stanje jednostavno nije održivo i previše košta cijelo društvo. Podsjećamo da rashodi

za lična primanja ove godine učestvuju sa čak 47% u sredstvima budžeta RS koja ostaju raspoloživa u budžetu nakon isplate godišnjih rata unutrašnjeg i ino-duga. Znači, kad iz budžeta budu isplaćene pristigle rate duga, skoro polovina preostalih sredstava se odvaja za plate! U Srbiji i Hrvatskoj uporedivo učešće plata je daleko manje (23% i 20% respektivno). Ovakvo stanje ogromnog računa za plate zaposlenih u Vladinim institucijama (koji na godišnjem nivou, računajući i troškove zaposlenih u institucijama BiH, koje plaćaju građani RS, iznosi više od milijardu KM) je posljedica i prekomjerne zaposlenosti kao i preplaćenosti u javnom sektoru.

Bez dubokih reformi u ovoj oblasti nije moguće ojačati povjerenje između građana i

vlasti. Kako da građanin sa osmijehom plaća porez kada zna da poslanici iz RS u Parlamentarnoj skupštini BiH zarađuju više od 5.000 KM mjesečno, a da u isto vrijeme mjesečna pomoć za lice u stanju socijalne potrebe iznosi 41 KM? Kada se ovakve

velike nepravde uklone i građani budu uvjereni da se javna sredstva raspoređuju na pravičan način onda će i oni biti spremni žrtvovati lični standard (naravno, ne više od godinu, dvije) zarad dugoročnog poboljšanja opšteg ekonomskog stanja.

Preporuke za novu politiku plata u javnom sektoru

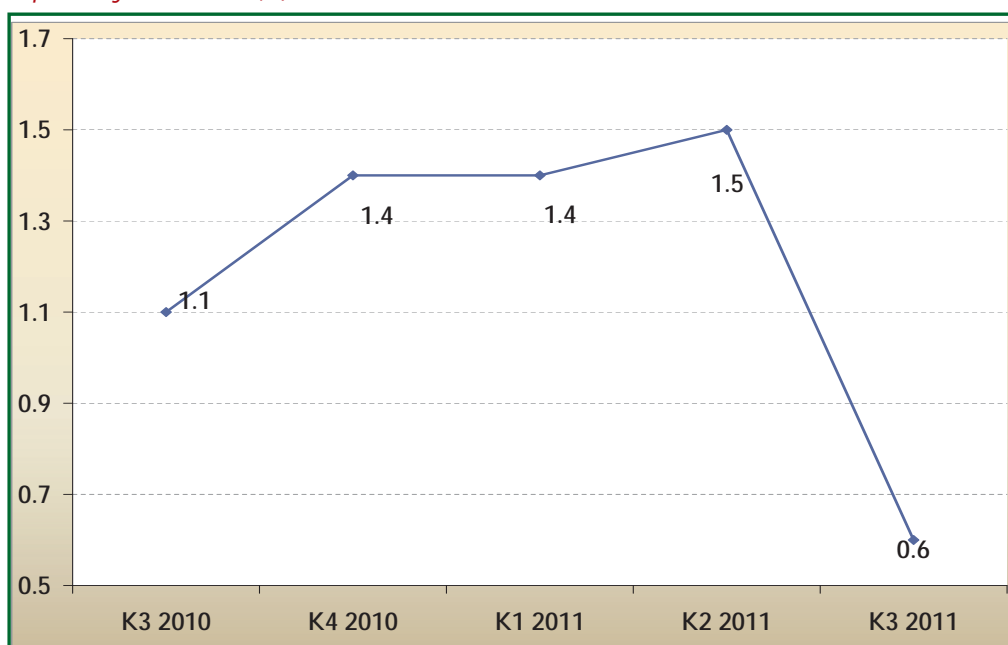
1. Izjednačiti plate u javnom sektoru sa platama za uporediva radna mjesta u privatnom sektoru
2. Vezati dalji rast osnovice za plate u javnom sektoru za kretanje prosječne plate u privatnom sektoru
3. Poboljšati kvalitet statističkih informacija o platama (posebno u privatnom sektoru)

Kriza razotkriva stare slabosti

Koliko puta smo mogli da čujemo kako svaka kriza ujedno predstavlja i šansu? Uvećavajući probleme koje smo godinama gurali u stranu (poput hronične nezaposlenosti, neefikasne javne administracije, neodrživosti fondova socijalne sigurnosti i neproduktivnog zaduživanja) tekuća kriza nam je pružila šansu da na njih odgovorimo dok još nije kasno. Na nama je da iskoristimo tu priliku. Da konačno odustanemo od višegodišnje prakse "vatrogasnih mjera" koje su najčešće imale ishod u dodatnom komplikovanju problema, a ne u njihovom prevazilaženju

Ekonomski rast posustaje

Stope realnog rasta BDP-a RS (%)

U okolnostima usporavanja globalnog rasta i produbljenja dužničke krize u evrozoni domaći ekonomski rast posustaje. Tako je, predvođen ekspanzijom sektora proizvodnje i snabdijevanja električnom energijom (+26,6%) i vađenja ruda i kamena (+25,3%), u trećem kvartalu 2011. godine, BDP RS rastao po međugodišnjoj stopi od svega 0,6%.

I pored činjenice da posjeduje značajne komparativne prednosti u poljoprivrednoj proizvodnji, RS u ovoj oblasti kontinuirano bilježi negativni rast koji je u prvom kvartalu iznosio -5,6%, u drugom - 5,0%, a u trećem - 4,6%. Takođe, tokom trećeg kvartala, pozitivni doprinos ukupnom rastu izostao je i od prerađivačke industrije

Izvor: Republički zavod za statistiku RS
koja je zabilježila kontrakciju od 2,4%.

Glavna poluga domaćeg ekonomskog oporavka bio je rast globalne potražnje i sa njime povezana ekspanzija izvoznog orijentisanih sektora. Na taj način, ukupni ekonomski rast RS i BiH naći će se pod udarom očekivanog usporavanja eko-

Neiskorišteni poljoprivredni potencijal
RS raspolaže sa 0,7 hektara poljoprivrednog zemljišta po glavi stanovnika. Poređenja radi, prosjek BiH iznosi 0,51 hektar, a EU 0,35 hektara.

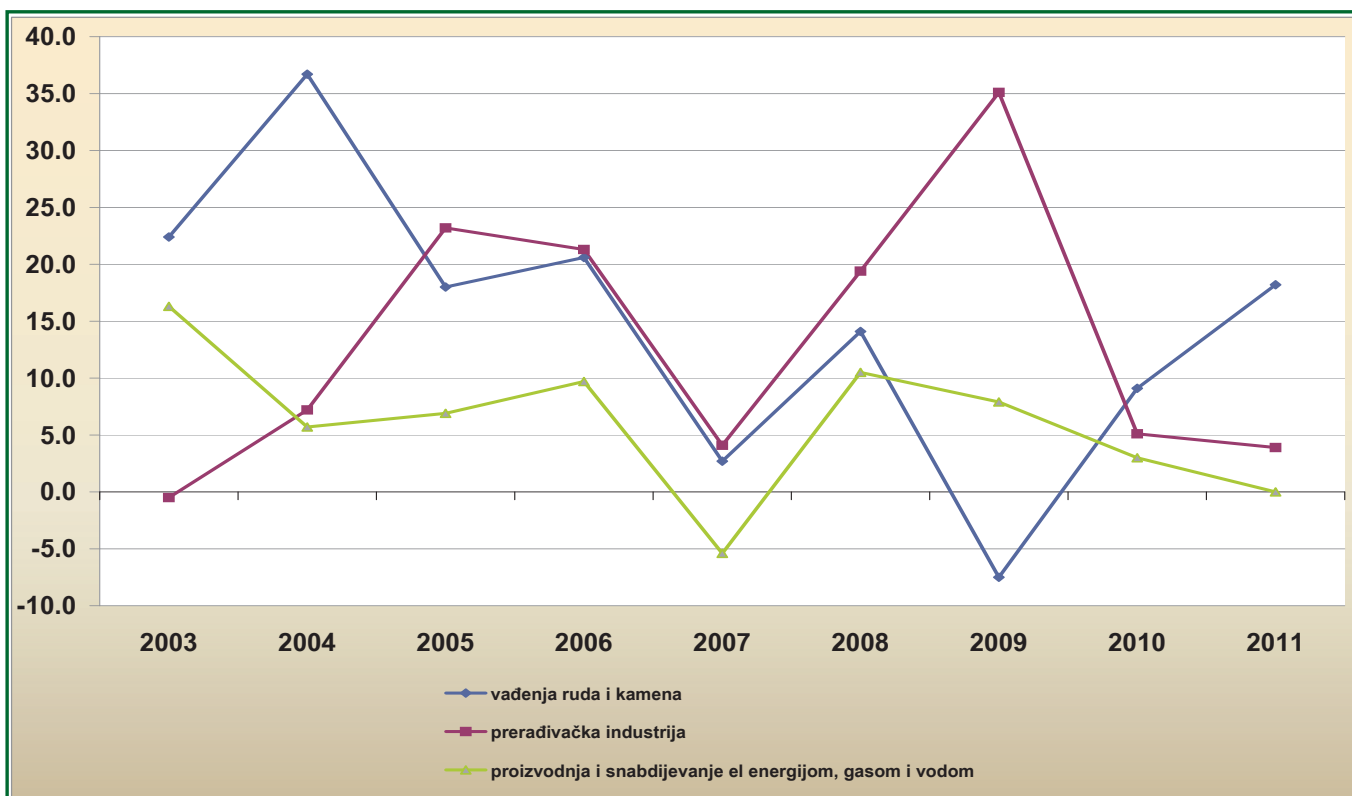
nomskog rasta najznačajnijih spoljnotrgovinskih partnera i sa njime povezanog smanjenja potražnje za domaćim izvozom. Kriza je definitivno potvrdila kapitulaciju modela ekonomskog rasta koji se isključivo bazira na potrošnji, zaduživanju i deindustrijalizaciji, čemu svjedoče posljednje projekcije EBRD-a za 2012. godinu, prema kojima će BiH ostvariti najslabiji ekonomski rast u regionu jugoistočne Evrope od svega 0,5%, daleko ispod očekivanog rasta Crne Gore od 1,9% i Makedonije od 1,8%.

Ekonomski rast

Prema projekcijama MMF-a, globalni ekonomski rast usporiće sa 3,8% u 2011. na 3,3% u 2012. godini. Istovremeno, evrozoni očekuje negativni ekonomski rast od 0,5%. Njemačka će zabilježiti više nego skroman rast od 0,3%, dok će Italija potonuti na - 2,2%.

Ko nas hrani?

Rast industrijskih područja RS (%)

Izvor: Republički zavod za statistiku RS

U 2011. godini ukupna industrijska proizvodnja RS bila je veća za 4,7%. U istom periodu, područje vadenja ruda i kamena je raslo po stopi od 18,2%, prerađivačka industrija po stopi od 3,9%, dok je proizvodnja električne energije, usljed nepovoljnih hidroloških uslova, stagnirala na nivou iz 2010. godine.

Rast prerađivačke industrije, kao najznačajnije industrijske oblasti, predvođen je ekspanzijom kožarske industrije (+17,9%), drvo-prerađivačkog sektora (+14,0%), tekstilne (+22,2%) (Za ovu priliku, u tek-

stilnu industriju nije uključena oblast proizvodnja odjevnih predmeta, dorada i bojenje krzna, koja je, u prošloj godini, zabilježila međugodišnji rast od 2,2%.) i naftne industrije (+15,5%). Naime, radi se o pretežno izvozno orijentisanim sektorima, cikličnog karaktera, čiji je obim aktivnosti primarno opredijeljen stanjem i perspektivama ekonomskih kretanja u zemljama najznačajnijim trgovinskim partnerima.

Pad proizvodnje prehrambenih proizvoda od 4,7%, koji je istovremeno praćen rastom uvoza hrane od 5,1%, po-

sljedica je niske konkurentnosti domaće prehrambene industrije. Ova industrijska grana sve više gubi tržišnu bitku sa agresivnom konkurencijom iz inostranstva. U današnjim uslovima privređivanja značajan izvor konkurentnosti u poljoprivrednoj proizvodnji vezuje se za visinu subvencija i/ili zaštitu od nelojalne inostrane konkurencije. Ako država nije u mogućnosti da obezbijedi veći nivo subvencija za proizvođače hrane, onda ima obavezu da ih raznim mjerama zaštiti. Kako to može biti urađeno može se puno naučiti od susjednih, ali i

zemalja EU. Ovakvoj situaciji u proizvodnji hrane pogoduje i nedostatak adekvatne sistemске podrške u oblasti kreditiranja, nedovoljna pomoć u odabiru kultura koje imaju tržišni potencijal, usitnjenost posjeda i još mnogo toga. Ukratko, i pored značajnih resursa koji pogoduju intenzivnoj poljoprivrednoj proizvodnji, RS je i dalje zavisna od uvoza hrane. Najavljena realizacija projekata navodnjavanja i zaštite od poplava mogla bi malo popraviti generalno lošu sliku naše poljoprivrede.

Izvori hrane

Za razliku od predratnih 75%, danas svega 40% domaćih potreba za hranom i pićem zadovoljavamo iz domaćih izvora.

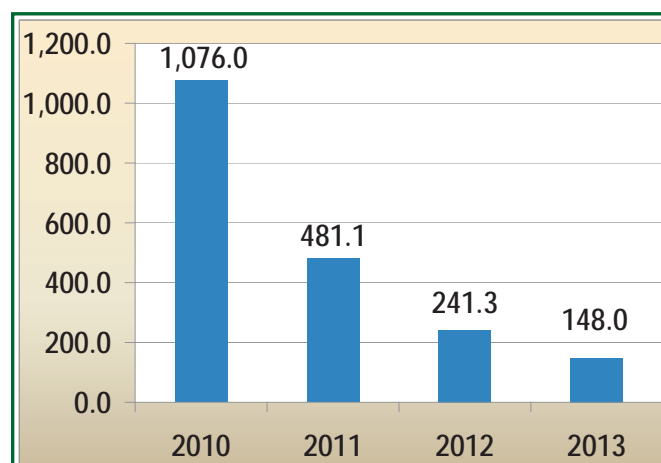
Investicije traže stabilnost!

Kombinacija nepovoljnih faktora, poput nedostatka političkog konsenzusa u vezi sa formiranjem izvršne vlasti na državnom nivou, nesigurnog ekonomskog oporavka, deficita javnih finansija, te krize u evrozoni reflektovala se na obim stranih ulaganja u domaću ekonomiju. Tako su, u prvih devet mjeseci 2011. godine, prema još preliminarnim podacima Ministarstva ekonom-

skih odnosa i spoljne trgovine BiH, strana direktna ulaganja u BiH iznosila samo 137 miliona KM.

Gotovo uporedo s padom interesovanja stranih investitora evidentan je i trend usporavanja javnih investicija u RS i velikog oslanjanja u njihovoj realizaciji na ino-kredite. U 2011. godini bila je predviđena realizacija javnih investicija u iznosu od 481,1 milion KM od čega je 279,8 miliona KM

Planirane javne investicije RS (miliona KM)

Izvor: Dokument okvirnog budžeta RS 2011-2013.

Investicije u EU

Prema projekcijama Evropske komisije, nakon pada od 0,9% u 2008, 12,5% u 2009, te 0,3% u 2010, ukupne investicije u EU u 2011. godini imale su pozitivni rast od 1,9%, koji će već u 2012. usporiti na svega 0,8%.

trebalo da bude obezbijedeno kroz ino-zaduživanje.

U okolnostima konstantnih političkih previranja gotovo nezapaženo je prihvaćena odluka o smanjenju kreditnog rejtinga BiH od strane kreditne agencije "Moody's Investor Service" sa stabilnog na negativni

B2. Zbog veće percepcije rizika ova odluka ostaviće negativne posljedice na ionako nisku atraktivnost domaće ekonomije za potencijalne strane investitore. Osim toga, krediti će postati skuplji i manje dostupni, što će se negativno reflektovati na investicionu aktivnost.

Produblјivanje pada građevinskog sektora

Pad ukupne građevinske aktivnosti RS kulminirao je u trećem kvartalu 2011. godine, čime je prekinut kratkotrajni optimizam u pogledu njenog oporavka, koji je proizilazio iz usporavanja pada u prethodnim kvartalima. Na ovaj način, a u iščekivanju zvaničnih podataka, možemo računati da je u prošloj godini došlo do dodatnog smanjenja relativnog značaja građevinarstva za ukupnu ekonomiju.

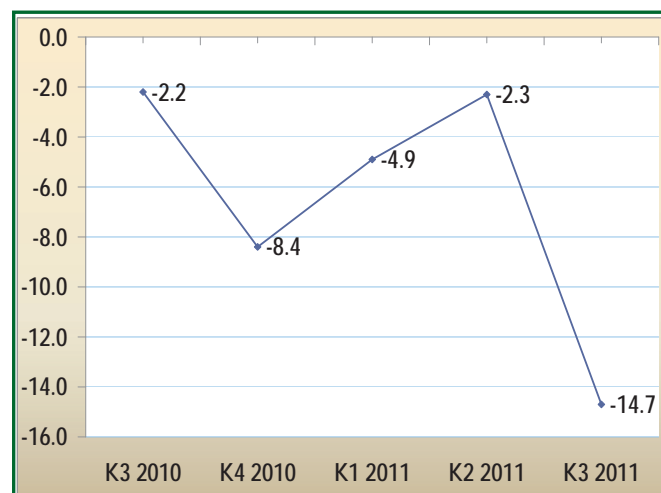
Pad kupovne moći stanovništva, hronična nelikvidnost preduzeća, te naglašena neizvjesnost u pogledu budućih poslovnih planova naročito su se negativno reflek-

tovali na visokogradnju. U takvim okolnostima, nakon smanjenja od gotovo 38% u 2010. godini, vrijednost izvršenih radova na ovim objektima smanjena je za dodatnih 18,7% u prvih devet mjeseci 2011. godine.

Svojim programima javnih investicija koje se, najvećim dijelom realizuju u području niskogradnje, država je koliko-toliko doprinijela održavanju domaće građevinske operative u životu. Tako je vrijednost izvršenih radova u području niskogradnje, u periodu I-IX 2011. godine, rasla po stopi od 5,9%.

U trenutku kada drugi talas krize

Realni rast građevinarstva RS (%)

Izvor: Republički zavod za statistiku RS

postaje sve izvjesniji, prognozirane trendova u ovom, gotovo

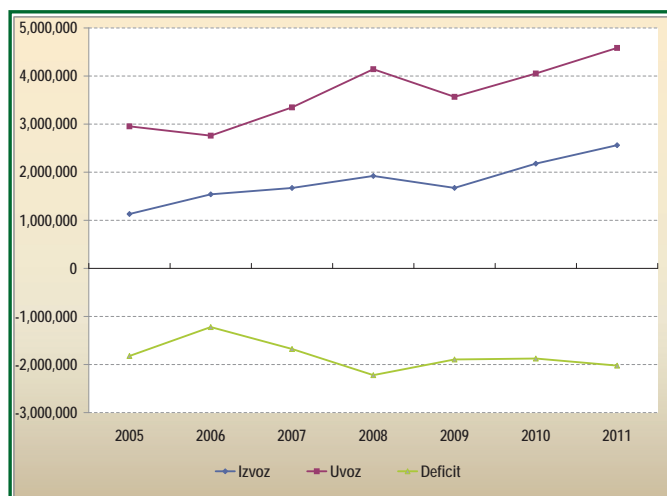
ciklično najosjetljivijem sektoru, je krajnje nezahvalno.

Pad relativnog značaja građevinarstva

Nakon što smo u 2008. godini svjedočili svojevrsnom građevinskom bumom i rastu učesća građevinarstva u strukturi BDP-a na rekordnih 6,0%, već u 2009. godini ono je smanjeno na 5,9%, a u 2010. na 4,8%.

Nekonkurentna ekonomija = dugoročan spoljnotrgovinski deficit

Spoljnotrgovinska aktivnost RS (000 KM)

Izvor: Republički zavod za statistiku RS

U 2011. godini došlo je do povećanja ukupnog obima spoljnotrgovinske razmjene RS, ali i produbljenja spoljnotrgovinskog deficita. Izvoz je rastao po stopi od 17,6%, a uvoz po stopi od 13,1%. Istovremeno, usljed niže osnovice izvoza,

trgovinski deficit povećan je za dodatnih 7,8%.

Nizak nivo ostalih domaćih privrednih aktivnosti je afirmisao energente u značajnu izveznu stavku RS. Međutim, nepovoljne hidrološke prilike i stagnacija u proizvodnji električne energije

Konkurentnost

Prema Indeksu globalne konkurentnosti 2011 - 2012, BiH je rangirana na 100. mjestu, kao najnekonkurentnija ekonomija u regionu.

smanjili su izvoz iz ove oblasti za cijelih 36%. I pored ovog pada u spoljnoj trgovini je sa ovim energentom ostvaren suficit od oko 125 miliona KM.

S druge strane, i domaći uvoz karakteriše visoki stepen sektorske koncentracije. Tako se gotovo trećina ukupnog uvoza u prošloj godini odnosila na uvoz mineralnih goriva i prehrambenih proizvoda. U istom periodu od dvije milijarde KM ukupnog spoljnotrgovinskog deficita RS 1,3 milijarde je ostvareno upravo u ovim sektorima.

U narednom periodu možemo računati na nedovoljan rast inostrane potražnje. Naime, gotovo je izvjesno da ekonomije EU i zemalja regiona, kao naših najznačajnijih spoljnotrgovinskih partnera, tonu u novi talas recesije, što će se nepovoljno odraziti i na sam obim potražnje za našom izvoznom ponudom. Zahvaljujući nepovoljnoj strukturi i konkurentskoj poziciji domaće ekonomije može se očekivati da dinamika usporavanja domaćeg izvoza bude intenzivnija u poređenju sa onom na globalnom planu.

Nezaposlenost: Kriza u krizi

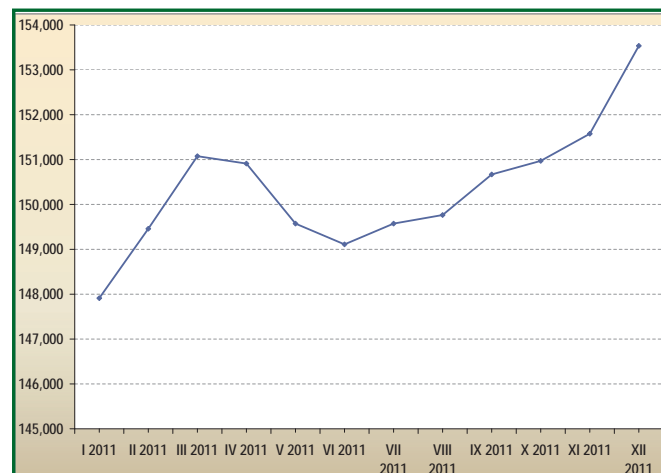
Usporavanje privredne aktivnosti praćeno je istovremenim rastom nezaposlenosti. Naime, u RS je u decembru 2011. godine bilo registrovano 153.535 nezaposlenih lica što je za 5,4% više u poređenju sa njihovim brojem sa kraja 2010. godine. Ukoliko zanemarimo sezonsko smanjenje, koje je karakteristično za ljetne mjesec, broj nezaposlenih lica je kontinuirano rastao tokom prošle godine.

Nezaposlenost je problem koji sve više poprima globalne razmjere. Danas u svijetu još ima 27

miliona nezaposlenih radnika više u poređenju sa njihovim brojem sa početka krize. Prema procjenama Međunarodne organizacije rada, neophodno je "hitno" otvaranje 600 miliona novih, produktivnih radnih mjesta u narednom desetogodišnjem periodu, kako bi bile stvorene pretpostavke za postizanje održivog razvoja.

Veliki izazov stvaranja novih radnih mjesta postavlja se pred domaće kreatore politika. Međutim, u našim uslovima problem nezaposlenosti je strukturalne prirode i nije

Broj nezaposlenih lica u RS

Izvor: Zavod za zapošljavanje RS

isključivo posljedica ekonomske krize. Devastacija realnog sektora, neadekvatna obrazovna, ali i

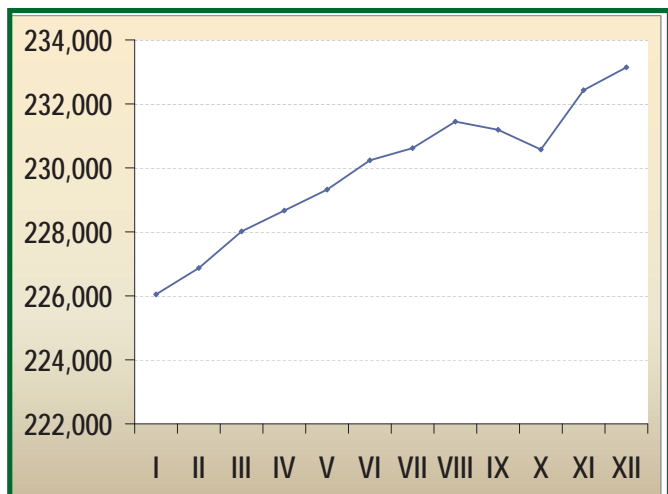
ukupna razvojna politika, imali su ishodište u dramatičnom smanjenju radnog kontingenta mjenog stopom zaposlenosti na svega 36,1% u 2011. godini. Na ovaj način teret postizanja ciljeva socio-ekonomskog rasta i razvoja je pao na neodrživo mali broj radnika.

Radni kontingent u EU

Prosječni udio radnog kontingenta u ukupnom stanovništvu u zemljama EU iznosi oko 65%. Strategijom EU (Strategija Evropa 2020) postavljen je cilj da ovaj udio bude povećan na 75%.

“Svaki zaposleni ima svoga penzionera”

Broj penzionera u RS u 2011. godini

Izvor: Fond PIO RS

U decembru 2011. godine broj penzionera od 233.143 gotovo se izjednačio sa prosječnim brojem zaposlenih u prošloj godini od 238.956. Tokom prošle godine 6.460 novih korisnika opteretilo je penzioni sistem za dodatnih 14,9 miliona KM. Međutim, uz prosječnu penziju od 320 KM, te najnižu od 160 KM, penzioneri

Fond zdravstva

Kumulativni deficit Fonda zdravstvenog osiguranja RS na kraju 2010. godine premašio je cifru od 111 miliona KM. Ukupne obaveze fonda iznosile su 272 miliona KM od čega dugoročne 140,5 miliona, a kratkoročne čak 131,5 miliona KM.

i dalje predstavljaju jednu od egzistencijalno najugroženijih socijalnih grupa u RS.

Sa stanjem 30.06.2011. godine ukupni akumulirani deficit Fonda PIO RS iznosio je 132,4 miliona KM. Kao odgovor na ovaj višegodišnji negativni trend izmijenjen je Zakon o doprinosima, te je stopa obaveznih doprinosa povećana sa 17% na 18% uz istovremeno smanjenje stope za zdravstveno osiguranje penzionera. Ovakav ad hoc pristup

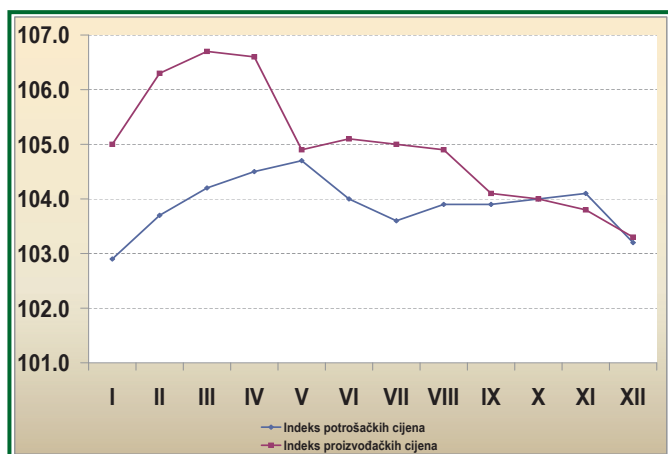
saniranju penzionog sistema pao je na pleća i onako preopterećene privrede i Fonda zdravstvenog osiguranja, koji i sam “teško diše” pod bremenom neusklađenosti visine troškova sa objektivnim finansijskim mogućnostima. Ekonomska kriza je samo ubrzala eskalaciju problema koji je godinama stavljan u stranu, a to je neodrživost postojećeg sistema međugeneracijske solidarnosti. Njegov problem ne leži samo u snažnom rastu broja korisnika, nego i u neodrživoj strukturi finansiranja koja se u velikoj mjeri oslanja na budžetske transfere i bankarske kredite, te nepostojanju finansijske discipline.

Finansijska disciplina

Od 1.2.2012. godine u Hrvatskoj je uveden sistem prema kojem će pri isplati neto plate, ako ne budu uplaćeni doprinosi, razliku doprinosa platiti bankarski sistem koji vodi platni promet.

Usporenje rasta cijena u 2012. godini?

Indeksi potrošačkih i proizvođačkih cijena u RS u 2011. godini

Izvor: Republički zavod za statistiku RS

U 2011. godini snažan rast cijena nafte i hrane na svjetskim tržištima u značajnoj mjeri oblikovao je domaća inflatorna kretanja. Tako je, predvođen rastom cijena u kat-

Nafta i hrana

U 2012. godini, prema projekcijama Evropske komisije, cijene nafte bi trebalo da budu niže za 6,6%, dok bi cijene hrane ostale na nivou iz 2011. godine.

Vrijednost maloprodaje

U prvom kvartalu 2011. godine vrijednost prometa u trgovinama na malo u RS bila je veća za 7,8%, u drugom za 11,3%, a u trećem kvartalu za 6,8% g/g.

egorijama hrana i bezalkoholna pića (5,6%), duvan (11,6%) i prevoz (8,1%), opšti nivo cijena u RS bio veći za 3,9%. Istovremeno, rast cijena energenata podstakao je rast proizvođačkih cijena (+5,0%), koje su dodatno osnažile inflaciju.

Tokom prošle godine u samo dvije kategorije zabilježene su niže cijene u poređenju sa 2010. godinom i to: odjeća i obuća (-4,6%) i zdravstvo (-1%).

Zabilježeni rast vrijednosti prometa u trgovinama na malo je u velikoj mjeri posljedica efekta inflacije, a ne povećanja potrošnje i

životnog standarda stanovništva. Veliki broj srednjoročnih i dugoročnih prognoza upućuju na to da će se cijene hrane tokom cijele decenije zadržati na izuzetno visokom nivou, te da će kontinuirano proizvoditi značajne inflatorne pritiske.

Prema procjenama MMF-a za 2012. godinu inflacija u BiH iznosiće 2,5%. Prema očekivanjima Vlade RS iznesenim u Ekonomskoj politici RS za 2012. godinu inflacija u RS u 2012. godini iznosiće takođe 2,5%, a u 2013. i 2014. godini po 2,3%.

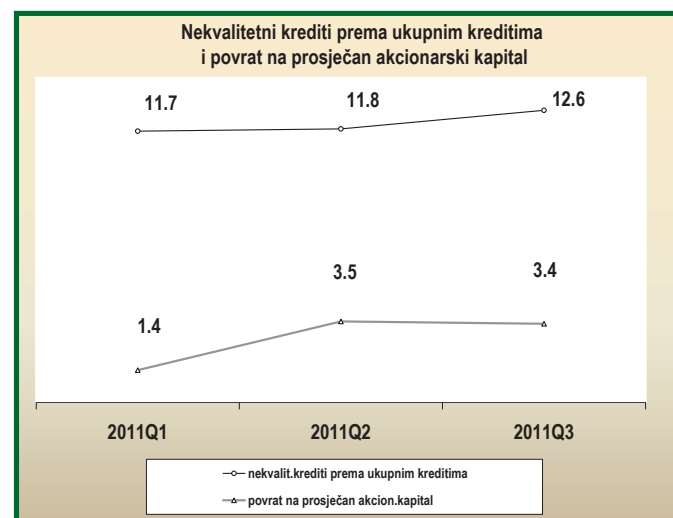
Bankarski i javni sektor u RS sve potrebniji jedan drugome

Bankarski sektor bilježi porast loših kredita, ali i dalje zadržava profitabilnost poslovanja. Ovakav razvoj događaja, uz produžetak ekonomske krize, nalaže povećanu pažnju u vezi sa objektivnošću podataka koje prezentuje bankarski sistem. U međuvremenu je nastavljeno zaduživanje javnog sektora, dok su nove odluke Agencije za bankarstvo uklonile prepreku u ovom procesu i pretvorile državu u atraktivnijeg dužnika iz pozicije banaka. U bliskoj korelaciji sva tri indeksa Banjalučke berze bilježe pad u posljednjem kvartalu 2011. godine, dok je vrijednost prometa (osim dužničkih hartija od vrijednosti) bila na izuzetno niskom nivou

Bankarski sektor zasad izvan sistemske krize

Bankarski sektor Bosne i Hercegovine u Q4 2011. kao i tokom cijele 2011. ispoljava paradoksalne promjene. I pored nastavka rasta loših kredita u Q3 (12,6% u odnosu na ukupne kredite) povrat na dionički kapital je i dalje pozitivan (+3,4%) i skoro identičan vrijednosti u Q2 (+3,5%) kada su loši krediti bili isto tako visoki (11,8%). Objašnjenje za ovaj fenomen su Izvor: Centralna banka BiH neujednačenost visine loših kredita po pojedinačnim bankama, sklonost dijela banaka bilansnoj opreznosti (potcjenjivanje aktive i precjenjivanje pasive) i velika razlika između kamatnih stopa na bankarske kredite i depozite. Konvencionalna doktrina smatra da je

nivo loših kredita od 10% jedan od vodećih indikatora bankarske krize. Međutim, bankarski sektor još ne ispoljava simptome sistemske bankarske krize. Od sedam, po aktivni najvećih banaka, vjerovatno je samo jedna završila poslovnu 2011. godinu sa gubitkom. Bankarski sektor je po standardima svjetskog bankarstva izuzetno likvidan. Likvidna sredstva su petina bankarske aktive (27,2% u Q3 2011). Oko 50% kratkoročnih obaveza je pokriveno likvidnim sredstvima, što djelimično nadoknađuje nepovoljnu ročnu strukturu obaveza. Ipak, izražavamo rezervisanost u pogledu objektivnosti prezentovanog obima loših kredita. Elementarna

Izvor: Centralna banka BiH

logika svjetske krize ili elementarna statistika nam poručuju da bi oni trebalo da budu daleko veći. U Q1 2012. ne očekujemo interne šokove. Opasnost za bankarski sistem može

doći spolja - u vidu eksternog šoka. Na cijelom Balkanu posluju isti bankarski brendovi, a on u očima investitora predstavlja jedno jedinstveno tržište.

Banke i država u sve prisnijoj vezi

S obzirom na rast budžeta (rast javnih rashoda za oko 4% u odnosu na 2011) projektovani nivo javne potrošnje može biti održan samo novim zaduživanjem, između ostaloga, i novim emisijama obveznica, kao što je i predviđeno budžetom i ekonomskom politikom za 2012. godinu. Cijena državnog, odnosno duga RS, nije u korelaciji sa visokim i hroničnim deficitom tekućeg računa. Ali, tako je uvijek kad je tržište mlado, odnosno kada se "ulazi" na tržište. Problemi - rast cijene duga - nastaju kod novog zaduživanja i refinansiranja starog

duga. Očekujući rast cijene javnog duga navodimo nekoliko primarnih razloga: smanjenje tražnje za emisijama javnog duga Srpske, ne likvidnost dijela bankarskog sektora u EU, ograničenje investicija austrijskih banaka u njihove subsidijare u BiH, ali i na drugim tržištima, novi poslovni model banaka u austrijskom vlasništvu, u kojem se krediti finansiraju iz domaćeg, a ne ino-depozitnog potencijala, nelikvidnost domaće privrede, naklonjenost modelu ekonomske politike koji zavisi od državne potrošnje i generalno veća tražnja za bankarskim kreditom

u uslovima hroničnog smanjenja njegove ponude. Razvoj tržišta bezrizične aktive je dodatno ojačan najnovijim odlukama Agencije za bankarstvo Republike Srpske (AB RS). Dugovima Srpske je dodijeljen nivo rizika od 0%. Javni dug RS je po kreditnom rejtingu time stavljen u ravan sa njemačkim, iako je kreditni rejting BiH ocijenjen kao visoko špekulativan (prema ocjeni agencije "Standard and Poor's": B na posmatranju - negativno, sa 30.11.2011), a Njemačke investicioni i još sa tri A. Za kapitalizaciju banaka to je relativno dobra vijest. Ekspanzija

javnog duga finansiranog bankarskim kreditom se neće odraziti na adekvatnost kapitala banaka - sve dok se javni dug bude uredno servisirao. Pored toga, AB RS je promijenila i koncept ukupne izloženosti kreditnom riziku prema pojedinačnim korisnicima kredita, koja je bila limitirana na 40% osnovnog kapitala banke. Da bi bilo obezbijeđeno nesmetano funkcionisanje tržišta javnog duga, AB RS je odlučila da dug Srpske (kao i dug FBiH i BiH) ne ulazi u kategoriju ukupne izloženosti kreditnom riziku, osim ako ukupna izloženost prema ovom emitentu ne pređe 300% osnovnog

kapitala banke. Opšta granica za veličinu javnog duga u odnosu na BDP ne postoji. EU (Mastriht) je rekla da je

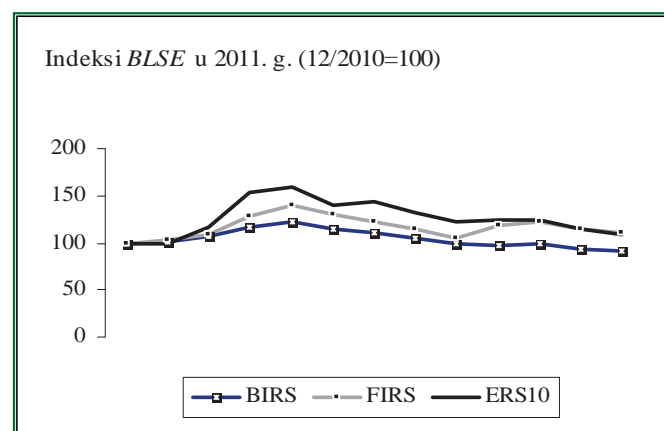
to 60%, ali se toga većina Evrope nije pridržavala. Javni dug Srpske je ispod ove granice. On će rasti zbog visokog

deficita tekućeg računa i planiranog nivoa javnih rashoda. Banke u RS drže značajan dio javnog duga Srpske. Kao

što smo rekli, prema svjetskim rejting agencijama investicije u javne dugove u BiH su špekulativnog karaktera.

Mali promet akcija na Banjalučkoj berzi

U zadnjem kvartalu 2011. godine sva tri indeksa Banjalučke berze gube vrijednost - BIRS (6,3%), ERS10 (12,42%) i FIRS (5,8%) respektivno. Tržište akcija u Srpskoj je na početku godine raslo, sva tri indeksa, a onda skoro cijele godine padalo. Tržište akcija Srpske, kraj 2011. dočekuje, u prosijeku, na nižem nivou u odnosu na 2010. godinu. Tokom godine početni rast BIRS se istopio i pretvorio u pad. BIRS je izgubio 8,3% vrijednosti. Pad vrijednosti nije linearno raspoređen. Pored gubitnika, postoje i dobitnici: Rafinerija ulja a.d. Modriča (+54,5%), "Banjalučka pivara" a.d. Banjaluka (+36,9%) i "Čistoća" a.d. Banjaluka (+36,5%). Najveći gubitnici su: ZTC "Banja Vrućica" a.d. Teslić (-29%), "Dunav osiguranje" a.d. Banjaluka (-20 %) i "Krajina" GP a.d. Banjaluka (-12,7%). Prilikom korištenja ovih informacija za odluke o investiranju i/ili dezinvestiranju ne treba zaboraviti da je u 2011. godini i u prethodnim godinama do pomjerenja cijena dolazilo na osnovu izuzetno malog prometa. Simbol "dubine" tržišta RS je promet akcijama "Krajina" GP a.d. Banjaluka od svega 12.654 KM. Pored stepena likvidnosti ovaj podatak oslikava i tendenciju ukрупnjavanja kapitala i način trgovine sa "blue chip" akcijama na domaćem tržištu ("Krajina" GP a.d. Banjaluka već dugi niz godina ima povrat na kapital iznad 20%). Promet na Banjalučkoj berzi u 2011. godini je dio opšteg trenda na tržištu akcija, koji je zahvatio ne samo BiH već i susjedna tržišta. Ukupan promet akcijama iz BIRS je svega 15,5 miliona, što je ispod 5% prometa u godini u kojoj je pukao balon (2007). Nizak promet na Banjalučkoj berzi je osnovni razlog što promjene cijena akcija ne smatramo vodećim kriterijumom za donošenje investicionih odluka u Q1 2012. godine. U pozadini

simboličnog prometa su sigurno i loši fundamenti ekonomija RS i BiH, a prije svega hronični deficit tekućeg računa. Sekundarni razlog za našu suzdržanost u pogledu preporuka za investiranje u emitente-dobitnike iz 2011. godine je teorijski stav, prema kojem su jučerašnji dobitnici sutrašnji gubitnici. Ovaj teorijski koncept je poznat pod nazivom "povrat ka sredini" (eng. mean reversion). Investitori u 2012. godini najviše očekuju od Rafinerije ulja a.d. Modriča i "Destilacije" Teslić. Njihov pi racio (P/E) je izuzetno visok - 1.647 i 159. Prosječan (neponderisani) pi racio emitenata iz BIRS, uz izostavljanje ova dva emitenta, je 18. Pi racio ERS10 je 30. Zaključujemo da tržište akcija u Srpskoj nije precijenjeno.

U prethodnoj poslovnoj godini, mjereno tržišnom kapitalizacijom, primjećujemo blagi rast elektroenergetskog sektora Srpske - jedinog

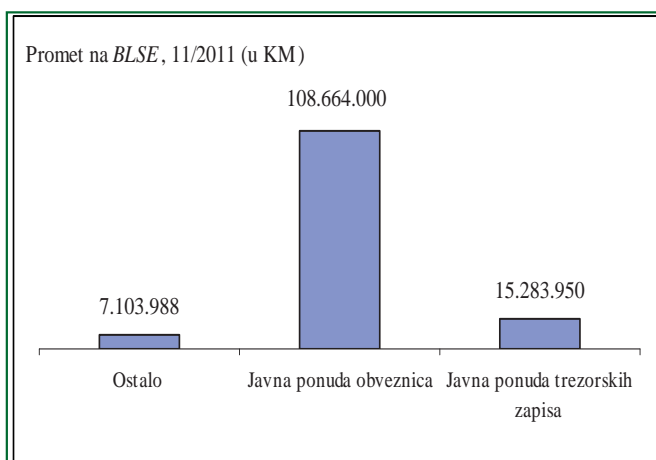
preostalog koliko-toliko rentabilnog ili potencijalno rentabilnog dijela javnog sektora. Magnituda napretka od svega 9% i ritam promjene ERS10, koji je rastao tokom Q1 2011, a onda padao, ukazuju na suzdržanost investitora i njihovo nepovjerenje u performanse javnog sektora, ali i na rapidno pogoršanje investicione klime. Na ovom segmentu tržišta "najlošije" su prošle hidroelektrane sa prosječnim rastom od svega 4,4% u poređenju sa termoelektranama koje su porasle za 22%. U sredini su distributeri električne energije s rastom tržišne kapitalizacije od 15,24%. Po obimu prometa se izdvaja Hidroelektrana na Drini a.d. Višegrad, koja čini polovinu prometa na ovom tržišnom segmentu. Na kretanje ERS10 u 2012. godini najviše će uticati stepen u kojem će Vlada RS insistirati na rentabilnosti u poslovanju ovih preduzeća. Fondo-

vska industrija (FIRS) je kao i ostali segmenti tržišta doživjela pad u Q4 2011, ali je na godišnjem nivou porasla za 11,6%.

Vrijednosti indeksa Banjalučke berze tokom 2011. godine pokazuju veliki stepen korelacije, odnosno podudarnosti u kretanju. Najveću podudarnost u kretanju imaju FIRS i ERS10 - 0,912. Visoka korelacija je između BIRS i FIRS (0,738) i između BIRS i ERS10 (0,824). Analogije u kretanju su logične. Tako je bilo i u proteklim godinama. Aktiva emitenata koji ulaze u sastav FIRS se sastoji od emitenata iz BIRS i ERS10, a u sastav BIRS ulaze emitenata iz ERS10. Velika korelacija između indeksa Banjalučke berze, nizak promet i mala likvidnost tržišta, u prosjeku, onemogućavaju diverzifikaciju portfolija korištenjem isključivo domaćih akcija. Investicioni fondovi iz Srpske, u potrazi za negativno koreliranim finansijskim aktivama, moraju izaći i izvan granica RS. Ekonomske integracije i internacionalizacija su neki od uslova za stvaranje efikasnog portfolija.

Dužničke hartije od vrijednosti, obveznice i trezorski zapisi su i u 2011. godini, a naročito u Q4 bili vodeći segment finansijskog tržišta RS. Takva tendencija će biti nastavljena sve dok se javni sektor ne odrekne ekspanzivne fiskalne politike i deficitnog finansiranja budžeta.

Tokom 2011. godine na promet obveznica i trezorskih zapisa je otišlo 49%, odnosno 21% ukupnog prometa koji je iznosio 425 miliona KM. Kejnzijska ekonomska politika klimaks doživljava u Q4 2011. godine, odnosno u novembru 2011. godine kada je Srpska emitovala 108,7 miliona KM vrijedne obveznice i 15,3 miliona KM vrijedne trezorske zapise. U decembru RS emituje dodatnih 9,8 miliona KM vrijednih trezorskih zapisa.

Negativni trendovi u Federaciji BiH u 2011. godini

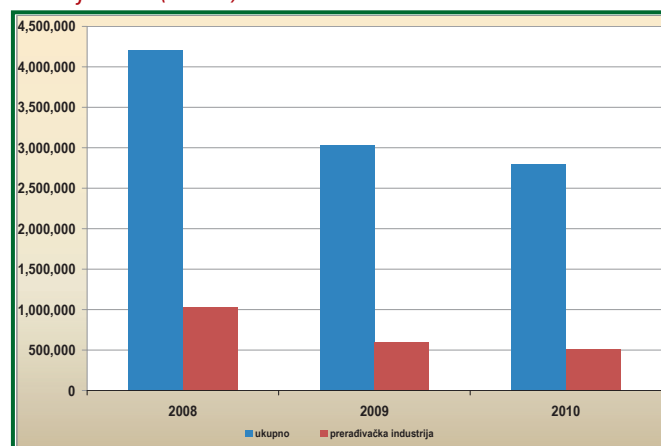
Protekla godina u Federaciji BiH, slično kao u ostatku regije, obilježena je usporenjem rasta industrijske proizvodnje, porastom maloprodajnih cijena, padom broja zaposlenih i skromnim kreditnim rastom. Trajanje i dubina ovih negativnih trendova zavisice od razvoja događaja u globalnoj ekonomiji, ali i od preduzetih mjera

Industrijski rast posustaje

Negativni rezultati iz posljednjeg kvartala 2011. godine usporili su industrijski rast FBiH na 2,5%. Zahvaljujući izuzetno nepovoljnoj sektorskoj strukturi ukupna industrijska ekspanzija pretežno je poticala od rasta područja vađenja ruda i kamena (+12,5%). U istom periodu obim proizvodnje u prerađivačkoj industriji stag-

nirao je na nivou iz 2010. godine. Višegodišnji trend pada investicija u prerađivačku industriju, koje su se u 2010. godini prepolovile u odnosu na 2008, rezultovao je ne samo stagnacijom, nego i krajnje nepovoljnom strukturom ovog industrijskog područja. Nedostatak sopstvenih prerađivačkih kapaciteta afirmisao je Federaciju u neto

Investicije u FBiH (000 KM)

Izvor: Federalni zavod za statistiku

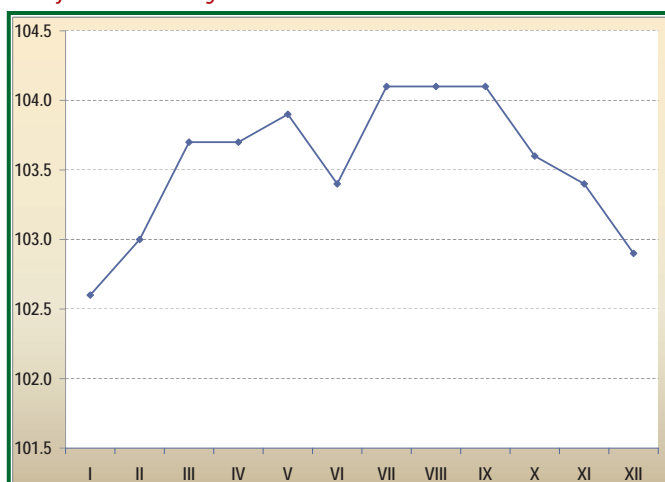
Industrijska proizvodnja

Fizički obim industrijske proizvodnje u Federaciji BiH u oktobru 2011. godine smanjen je za 1,4%, u novembru za 2,7%, a u decembru za 6,4%

izvoznika sirovina sa suficitom u robnoj razmjeni u ovom segmentu od gotovo 270 miliona KM u 2011. godini. Na taj način očekivano usporavanje ekonomske aktivnosti u zemljama

najznačajnijim spoljnotrgovinskim partnerima, preko pada potražnje za domaćim izvozom, negativno će se reflektovati na obim ukupne industrijske proizvodnje.

Inflacija u FBiH u 2011. godini

Izvor: Federalni zavod za statistiku

Standard na udaru inflacije

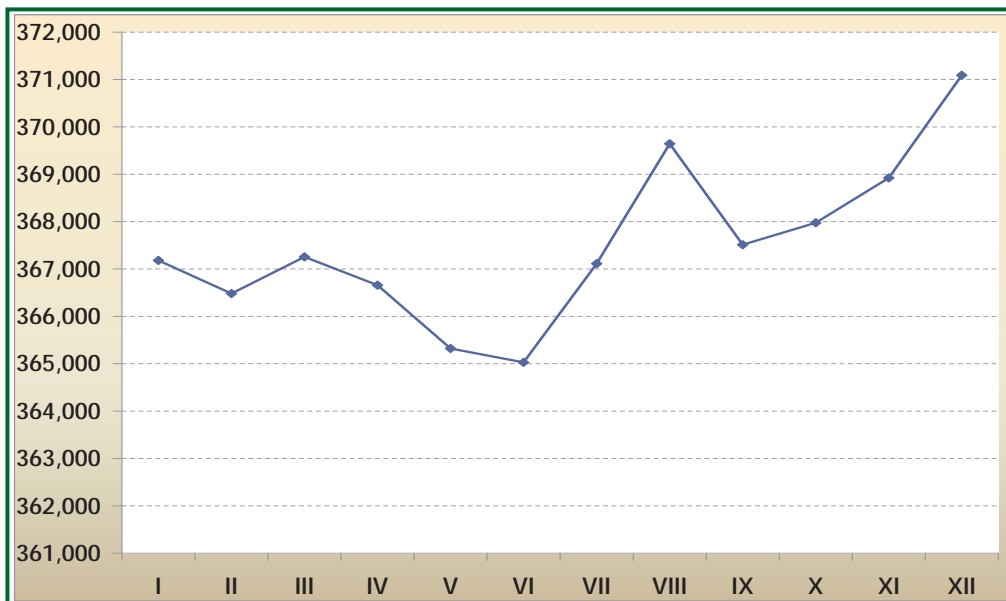
U 2011. godini životni standard stanovništva našao se pod dodatnim udarom inflatorne ekonomije. Tako je godišnja inflacija u FBiH, snažno podržana rastom cijena prehrambenih proizvoda (+6,5%) i troškova prevoza (+7,2%), dostigla nivo od 3,6%.

Domaća inflacija dio je šireg inflatornog talasa koji je iniciran rastom cijena nafte i hrane na svjetskim tržištima. Naime, cijena refer-

entne korpe OPEC-a na kraju 2011. godine (stanje 31.12) bila je veća za 20% u poređenju sa njenom vrijednošću na kraju 2010. godine. Nakon 2008. godine prosječni FAO indeks hrane u prošloj godini dostigao je novu rekordnu vrijednost od 228 poena. I u narednom periodu globalni trendovi opredjeljivaće u značajnoj mjeri stanje i perspektive domaćih, ne samo inflatornih, nego i ukupnih ekonomskih kretanja.

Nepovoljni trendovi na tržištu rada

Broj nezaposlenih lica u FBiH

Izvor: Federalni zavod za zapošljavanje

Kriza nastavlja da povećava broj "žrtava" u ekonomiji Federacije BiH.

Tokom prošle godine, prema podacima Federalnog zavoda za zapošljavanje, oko 52.000

radnika ostalo je bez posla. U 60% slučajeva kao razlog je naveden sporazumni raskid

ugovora i prestanak ugovora na određeno vrijeme, u 37% tehnološki višak, u 3% slučajeva stečaj i likvidacija preduzeća.

Problem visoke nezaposlenosti, koja ugrožava ukupnu društveno-ekonomsku stabilnost, dodatno komplikuje činjenica da 32% nezaposlenih lica čini nekvalifikovana radna snaga sa malim izgledima za pronalazak zaposlenja. Očigledno je da korijen ovog problema, osim u niskom nivou ukupne privredne aktivnosti, leži i u neusklađenosti ponude radne snage sa aktuelnim potrebama tržišta, posebno u pogledu njihove obučenosti i kvalifikovanosti.

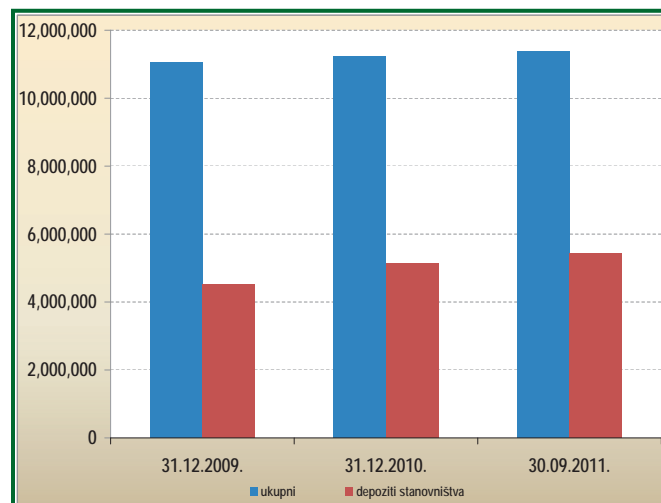
Spor oporavak bankarskog sektora

U posljednje dvije godine ograničenja značajnijem kreditnom rastu u FBiH poticala su od faktora poput slabljenja privatnog sektora, pada kupovne moći stanovništva, te konzervativnije kreditne politike banaka. U takvim okolnostima, tokom prvih devet mjeseci 2011. godine, bankarski sektor je zabilježio blagi kreditni rast od 3%. Od četiri milijarde KM novih kredita plasiranih u 2011. godini, 69% plasirano je sektoru privrede, a 29,3% sektoru stanovništva. U periodu I - IX 2011. godine ukupni depoziti, kao najznačajniji izvor finansiranja

banaka u Federaciji, rasli su po stopi od 1%. Istovremeno, evidentan je trend povećanja učešća depozita građana u strukturi ukupnih depozita, koje je sa 40,8% na kraju 2009, poraslo na 47,8% na kraju trećeg kvartala 2011. godine, što ukazuje na smanjenje sklonosti prema potrošnji građana Federacije BiH.

Oporavak bankarskog sektora traje daleko duže nego što je to prvobitno očekivano. Naime, bez značajnijeg oporavka realnog sektora i sa njime povezanog rasta investicione aktivnosti, te povećanja zaposlenosti i kupovne moći

Depoziti u FBiH (000 KM)

Food and Agriculture Organization of the United Nations

stanovništva bankarski sektor će još da stagnira, dok bi

nastavak produbljivanja krize stvorilo dodatne izazove.

Održivi oporavak

Za razliku od perioda eskalacije krize koja se prelijevala iz finansijskog u realni sektor, održivi oporavak mora imati suprotan smjer, odnosno da se pozitivni impulsi prenose iz realnog u ostale sektore

**Dr Edvard
Jakopin,**
pomoćnik
ministra finansija
Srbije i rukovodilac
Sektora za
nacionalni razvoj

Visoka cijena odlaganja reformi javnog sektora

Neophodno je ubrzati proces tranzicije, stvoriti povoljan privredni ambijent i raditi na izgradnji efikasnih institucija tržišne ekonomije, odnosno restrukturirati javni sektor. Mere štednje će sigurno dati kratkoročne efekte, ali na srednji i duži rok primarne su strukturne promene u privredi i podizanje konkurentnosti, bez kojih nema privrednog rasta i povećanja zaposlenosti, istakao Jakopin

Sprovođenje druge faze tranzicije je neophodno, urgentno i predstavlja razvojni preduslov. Svako odlaganje reforme javnog sektora povećava cenu tranzicionog troška. Sve zemlje u regionu su u zoni visoke zaduženosti, tako da se ti procesi moraju što pre realizovati, smatra dr Edvard Jakopin, pomoćnik ministra finansija Srbije i rukovodilac Sektora za nacionalni razvoj.

Posebno potencira brzinu brzinu strukturnih reformi, ali upozorava da se ne može sve svesti

na reduciranje troškova i da je najvažnije pokrenuti novi investicioni ciklus.

- Mere štednje će sigurno dati kratkoročne efekte, ali na srednji i duži rok primarne su strukturne promene u privredi i podizanje konkurentnosti, bez kojih nema privrednog rasta i povećanja zaposlenosti – kaže Jakopin.

Kako ocjenjujete trenutnu ekonomsku situaciju u regionu i perspektivu regionalne ekonomije u ovoj i idućoj

godini s obzirom da pritisak ekonomske krize ne popušta i da su eksperti saglasni da je njen uticaj produžen?

JAKOPIN: Vodeće međunarodne institucije se utrkuju u sumornim ekonomskim prognozama. Tako, MMF ističe da globalna privreda ubrzano usporava i evrozona ide ka recesiji ove godine. Prognoza je da će svetska ekonomija ostvariti rast od 3,25%, što je manje od jesenjih prognoza MMF od 4%. Najveći ekonomski rizik i dalje ostaje produbljavaње krize

u evrozoni. Eksperti ističu da se već tokom ovog proleća može zaoštriti kriza javnih dugova, da može trajati više godina, pa čak i eskalirati u socijalne nemire, ukoliko najrazvijenije zemlje ne podstaknu javnu potrošnju, a ne štednju, uz istovremeno jačanje konkurentnosti. Istovremeno, Evropska komisija ukazuje da je deficit platnog bilansa povećan u regionu (BiH, Srbiji, Crnoj Gori, Albaniji). EBRD drastično revidira stope rasta naniže za ceo region i ističe da će zbog komešanja u ev-

rozoni doći do sistemskih izazova za tranzicione ekonomije, posebno usled usporavanja industrijske proizvodnje u jugoistočnoj Evropi. EBRD ocenjuje da se srpska privreda stabilizuje, ali da je rast i dalje nizak i da su glavni rizici, uglavnom, zbog izloženosti evrozoni. Jednom rečju ceo region očekuje teška ekonomska godina.

Odavno upozoravate da je problem u regionu nepovezanost privreda bez čega nijedna država ne može da funkcioniše u takvoj asimetriji. Da li iz današnje perspektive vidite pomake naprijed ili je Vašoj ocjeni produžen rok trajanja?

JAKOPIN: Problem asimetrije se odnosio na konkretne probleme regionalnog razvoja Srbije, koji je u Srbiji sve izraženiji, jer je trend ekonomske koncentracije u Dunavsko-savskom pojasu sve intenzivniji. Što se tiče pitanja privredne povezanosti u regionu istakao bih par činjenica - gubitkom jedinstvenog jugoslovenskog tržišta sve pojedinačne privrede suočene su sa velikim ekonomskim posledicama, globalna recesija je sasekla tranzicione reforme i promenila brojne tranzicione paradigme. Jedna od njih je da je privredni rast moguće bazirati na rastu usluga i narazmenjivih dobara, a ne proizvodnih sektora, pre svega, prerađivačke industrije. Potrebno je prvo izgraditi nacionalne konkurentne industrijske sisteme, pa onda raditi na njihovom međuregionalnom povezivanju. To je dugotrajan proces na kome vredi raditi i na kome bi ceo region bio na dobitku.

Konstantno zastupate stav da je ekonomski preokret nemoguć bez druge faze tranzicije, odnosno da ni privreda nije restruktuirana kada imamo nerestruktuiran javni sektor. Zajedničko za sve zemlje regiona je da ne sprovedu reformu javnog sektora uprkos opštem stavu da nema vremena za čekanje. Zbog čega vlasti oklijevaju da pristupe reformi?

JAKOPIN: Proteku deceniju karakterisalo je sprovođenje „prve generacije reformi“ - privatizacija i restrukturiranje privrede, makroekonomska stabilizacija, cenovna i spoljnoekonomska deregulacija i liberalizacija, konsolidacija i privatizacija bankarskog sektora, početak pridruživanja EU, brojna zakonska prilagođavanja u svim oblastima privrede i društva. Osnovni ciljevi ekonomske politike bili su održavanje makroekonomske stabilnosti, uz istovremeno ostvarivanje visoke stope privrednog rasta. „Druga generacija reformi“ – podsticajni ambijent za domaće i inostrane investitore, zaštita svojine i ugovora, reforma poreskog sistema, reformisani javni sektor, usklađena fiskalna i monetarna politika, efikasan bankarski sistem i razvoj finan-

sijskih tržišta, razvijeni odnosi privatnog i javnog partnerstva, posebno u infrastrukturnim delatnostima, regulisano tržište rada i uređeni odnosi između zaposlenih i poslodavaca, napredak u smanjenju sive ekonomije i korupcije, generalno, reforme koje sve zajedno povećavaju kredibilitet zemlje i smanjuju rizik za ulaganje, sprovedene su parcijalno, a u nekim segmentima su u početnoj fazi. Sprovođenje druge faze tranzicije je neophodno, urgentno i predstavlja razvojni preduslov. Generalno, mislim da vlasti ne oklevaju da sprovedu reformu javnog sektora, ali taj proces usporavaju i koč brojni tekući problemi i ograničenja, koja su često puta eksternog karakera kao što su svetska ekonomska kriza, nerešena politička pitanja i drugi.

Taj spori tempo je koštao i košta nas mnogo. Ukoliko se stvari ne pomjere sa mrtve tačke da li ćemo idućih godina plaćati još veći ceh koji nam je do sada dolazio, prije svega, u vidu rasta poreza i novog zaduživanja?

JAKOPIN: Da, u pravu ste. Svako odlaganje reforme javnog sektora povećava cenu tranzicionog troška. Sve zemlje u regionu su u

zoni visoke zaduženosti, tako da se ti procesi moraju što pre realizovati.

Tranzicione ekonomije suočene sa rastom deficita tekućih računa i zaduženosti, a kriza je samo pomogla da ti problemi brže isplivaju na površinu. Da li postoji opasnost da će se i zemlje regiona zbog trošenja iznad mogućnosti, stalnog zaduživanja i odgađanja reformi o kojima govorite suočiti sa problemom servisiranja svojih obaveza prema kreditorima, ali i prema budžetskim korisnicima kao posledicom sve većih tranši koje će stizati na naplatu iz inostranstva?

JAKOPIN: To je ključno pitanje - brzina strukturnih reformi. Naravno, da se ne može sve svesti na reduciranje troškova. Najvažnije je pokrenuti novi investicioni ciklus kako bi se realizovali strateški razvojni prioriteta i izgradila nova industrijska struktura.

Očekujete li da će to vlasti natjerati da krenu u reforme ma koliko one bile bolne ili će se sve svesti na mjere štednje kojima MMF uslovljava nastavak stand-by aranžmana koji je izvjestan i za Srbiju i za BiH?

JAKOPIN: Mere štednje će sigurno dati kratkoročne efekte, ali na srednji i duži rok primarne su strukturne promene u privredi i podizanje konkurentnosti, bez kojih nema privrednog rasta i povećanja zaposlenosti. Reformski procesi su uslov za stvaranje privlačnog ambijenta za investiciona ulaganja.

Predstoji nam proces finansijske konsolidacije i restrukturiranja velikih javnih preduzeća gubitaša

Vodeće institucije se utrkuju u sumornim ekonomskim prognozama i jednom riječju cijeli region očekuje teška ekonomska godina

Koji su prioritetni potezi u javnom sektoru i da li je veći problem neefikasno, netransparentno i neodgovorno poslovanje javnih preduzeća, koja obično vode partijski ljudi, ili glomazna i nefunkcionalna državna administracija u kojoj broj zaposlenih konstantno raste za razliku od realnog sektora gdje imamo stagnaciju broja radnih mjesta?

JAKOPIN: Reformu javnog sektora treba sprovesti istovremeno u svim segmentima. Kad je reč o javnim preduzećima, radi se velikim infrastrukturnim sistemima od posebnog interesa za državu koji su tokom prethodnog perioda imali, pored ekonomske i značajnu socijalnu funkciju. Svaki od tih sistema je priča za sebe, te ne bi trebalo generalizovati problem. Ono što je nesporno je da nam predstoji proces finansijske konsolidacije i restrukturiranja velikih javnih preduzeća gubitaka, dalja liberalizacija infrastrukturnih delatnosti uvođenjem konkurencije, ali i tehničko – tehnološka modernizacija proizvodnog procesa i unapređenje efikasnosti poslovanja javnih preduzeća čija delatnost ima strateški ili karakter prirodnog monopola za koje je predviđena delimična privatizacija (većinsko državno vlasništvo) i ono što je izuzetno važno uvođenje korporativnog upravljanja. Paralelno, treba započeti proces restrukturiranja i privatizacije lokalnih javnih preduzeća, jer njihovi bilansi itekako utiču na ukupnu finansijsku ravnotežu. Vaša konstatacija da je državni aparat preglomazan je tačna i svakako ima prostora za racionalizaciju na svim nivoima.

Kako komentarišete činjenicu da javna preduzeća svo vrijeme dobijaju ogromne subvencije i dotacije i budžeta, dok se privatni sektor na otvorenom tržištu izloženom jakoj konkurenciji sve teže bori za opstanak?

JAKOPIN: Zato je i neohodno izvršiti restrukturiranje i privatizaciju javnih preduzeća kako bi se svi privredni subjekti na tržištu doveli u istu poziciju.

Da li krhka privreda, koja je pod sve većim pritiskom krize, ali i mjera vlasti može isfinansirati preglomaznu državnu administraciju?

JAKOPIN: Recesioni udari snažno su potencirali neodrživost dosadašnjeg modela privrednog rasta i razvoja Srbije, ukazali na njegovu neodrživost i neophodnost temeljnog redefinisana, ukoliko želimo da izbegnemo sudbinu nerazvijene i prezadužene zemlje. Jednostavno, model u kome je konstantan trend bržeg

rasta unutrašnje tražnje veći od rasta BDP-a bio moguć rastućim deficitom tekućih transakcija u BDP, više nije održiv. Novi model privrednog rasta i razvoja fokusiran je na industrijski rast, koji je proinvesticiono i izvozno orijentisan. Paralelno, reformom javnog sektora, smanjiće se troškovi državne administracije.

Da li je region mogao da izbjegne crni scenario prema kojem mu je u tranzicionom periodu industrija gotovo uništena, brojne fabrike koje su bile nosioci razvoja ugašene, a stotine hiljada radnih mjesta zatvoreno?

JAKOPIN: Proces transformacije privreda regiona je bio neminovan, ali tranzicioni efekti su posledica brojnih razloga - dok su se u okruženju sprovodile tranzicione reforme, mi smo se suočili sa razornim posledicama raspada države, ekonomske distorzije, zakasnelog tranzicionog starta, gubitkom tržišta,

tehnološkim zaostajanjem, niskom konkurentnošću i niskom produktivnošću u industriji. Ali, podaci o poništenim privatizacijama govore da je i u samom procesu privatizacije bilo dosta propusta.

U kolikoj mjeri je to uticalo na današnju nepovoljnu strukturu zaposlenosti, koja je u javnom sektoru predimenzionirana, ali su radnici dobro plaćeni i redovno primaju zarade, dok su primanja u privatnom sektoru niska i neizvjesna?

JAKOPIN: Da, to sve ukazuje da je neophodno ubrzati proces tranzicije, stvoriti povoljan privredni ambijent i raditi na izgradnji efikasnih institucija tržišne ekonomije, odnosno restrukturirati javni sektor. Srbija je nedavno usvojila novi koncept industrijske politike u kome je posebno istaknut značaj stalnog smanjivanja svih barijera koje ometaju poslovanje, intenzivna podrška svim preduzećima koja svoje aktivnosti preusmeravaju na novu proizvodnju, primena novih znanja i jačanje novih tehnologija i inovativnosti. To podrazumeva i pomeranje državnih resursa ka ambicioznim projektima i aktivnostima preduzeća koja obezbeđuju rast, izvoz i zaposlenost, približavanje standardima EU i trendovima ka manjoj, ali bolje usmerenoj pomoći. Ukazao bih na još jednu bitnu stvar: Srbija nije i nema nameru da postane privlačna destinacija za delatnosti koje svoju konkurentnost zasnivaju na preovlađujućem udelu rada, već će insistirati na delatnostima u kojima se stvaraju proizvodi sa većom dodatnom vrednošću.

Podaci o poništenim privatizacijama govore da je i u samom procesu privatizacije bilo dosta propusta

Fiskalna nedisciplina gura Srbiju u dužničku krizu

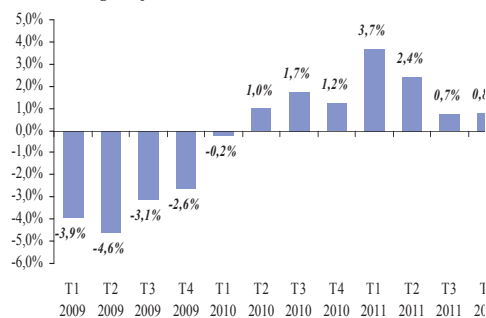
Uprkos blagom oporavku u 2011. godini makroekonomska situacija u Srbiji je obilježena izazovima, ponajviše usljed privredne stagnacije/recesije u Evropi i predizbornog ciklusa u zemlji. Zato je stopa privrednog rasta u 2012. godini ponovo revidirana naniže, sada na 0,5%. Dok inflacioni pritisci jenjavaju, kreditiranje je ponovo usporeno. Prediviđeni konsolidovani fiskalni deficit od 4,25% i nije sam po sebi problem, koliko dalji trend rasta zaduživanja države i politika subvencionisanja privrede, a naročito nastavak podrške nedisciplinovanim javnim preduzećima

Privredna aktivnost usporava

U četvrtom tromesečju (T4) 2011. godine došlo je do blagog ubrzanja privredne aktivnosti s obzirom da je BDP porastao za 0,8% u odnosu na isti period prethodne godine, odnosno 0,3% u odnosu na T3 2011. godine. Ukupan rast BDP u 2011. godini je iznosio 1,9%.

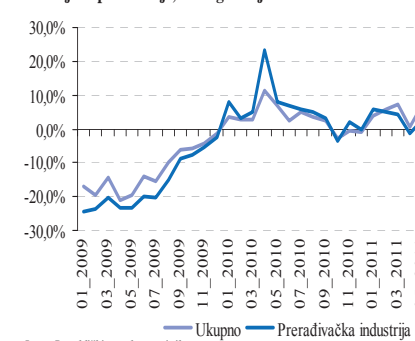
Rast u prethodnoj godini, iako relativno nizak, imao je izvesne kvalitativne pomake s obzirom da je vođen rastom investicione aktivnosti i neto izvoza, dok je doprinos finalne potrošnje bio negativan. U prošlog godini ostvaren je rast izvoza od 14,1% uz izvesne kvalitativne pomake, odnosno rast uvoza od 14,5%. U datim okolnostima ostvaren je viši od očekivanog deficit tekućeg računa od 9,1% BDP, ali se on može smatrati

Realan međugodišnji rast BDP

Izvor: Republički zavod za statistiku

Industrijska proizvodnja, međugodišnji rast

Izvor: Republički zavod za statistiku

održivim s obzirom da je ponajviše rezultat rasta uvoza repromaterijala i opreme, odnosno veće investicione aktivnosti. Posmatrano sa proizvodne strane, delimičan doprinos rastu dala je i industrijska proizvodnja koja je ostvarila rast od 2,1%, pre svega usled rasta rudarstva (10,4%) i segmenta

snabdevanja električnom energijom, gasom i parom (9,7%), dok je prerađivačka industrija ostvarila pad od 0,4%.

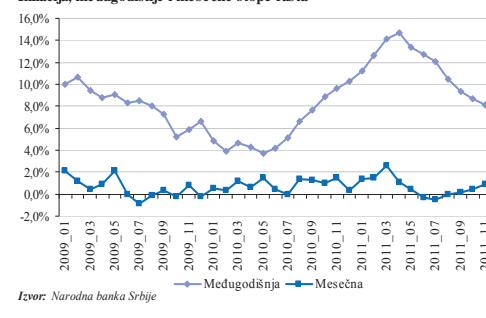
Za 2012. godinu se prognozira rast od svega 0,5%. Ovo je nova revizija rasta naniže (u jednom trenutku MMF je predviđao rast od oko 3%), a rezultat je slabih izgleda u evrop-

skoj privredi i odlaska privatnog vlasnika US Steela iz Smedereva, koje je jedno od najvećih domaćih preduzeća i izvoznika. Rast može biti i niži, naročito u T1 2012. godine usled negativnih efekata vremenskih prilika na privrednu aktivnost u drugoj polovini januara i u februaru.

Inflacioni pritisci jenjavaju

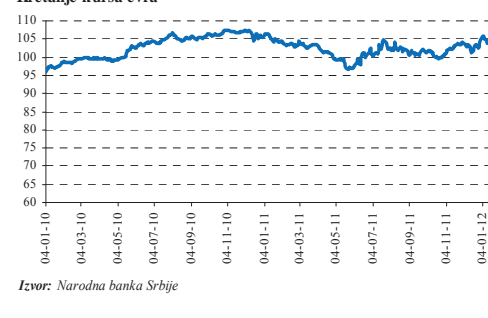
Inflacija u Srbiji u 2011. godini je iznosila 7%, što je više od cilja Narodne banke Srbije koji je bio postavljen u rasponu 4,5% +/- 1,5%. Ipak, ostvarenje navedene inflacije predstavlja značajno usporavanje u odnosu na T2 2011. godine kada je međugodišnja inflacija iznosila više od 14%. Glavni faktori koji su uticali na smanjenje

Inflacija, međugodišnje i mesečne stope rasta

Izvor: Narodna banka Srbije

Kretanje kursa evra

Izvor: Narodna banka Srbije

inflacije su bili pad troškovnih pritisaka i niska agregatna tražnja kao i stavljanje rasta administrativno-reguliranih cena pod jaču kontrolu.

Bez obzira na smanjenje inflacionih pritisaka, postoje izvesni rizici koji mogu ugroziti ostvarenje predviđene inflacije od 4% +/- 1,5% u 2012. godini, a tiču se pre svega rizika rasta cena nafte na svetskom tržištu usled

političke krize u Persijskom zalivu, rasta administrativno-reguliranih cena nakon formiranja nove vlade (najverovatnije u drugom polugodištu ove godine) i daljih depresijacijskih pritisaka.

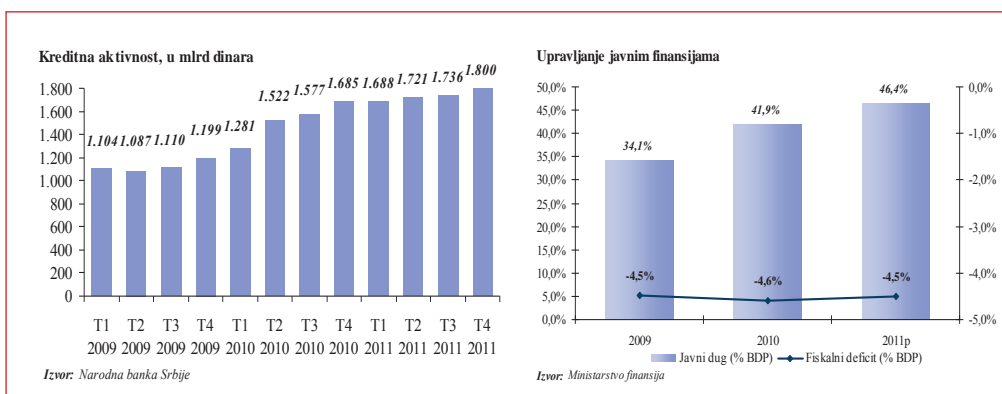
Usled smanjenih inflacionih pritisaka, Narodna banka Srbije (NBS) je nastavila sa smanjenjem referentne kamatne stope koja sada iznosi 9,5%.

U T4 2011. godine i u januaru

2012. godine došlo je do depresijacije dinara za oko 5%, a dalji pritisci se nastavljaju i u februaru. Glavni razlozi za depresijaciju dinara tiču se sezonskog karaktera (većeg uvoza energenata usled „oštrije“ zime), izlaska stranih investitora iz dinarskih trezorskih zapisa, nedovoljno dobrog upravljanja likvidnošću nekih preduzeća (zamena deviza za međunarodna plaćanja u kratkom

roku, bez planiranja likvidnosti) i špekulativnih/psiholoških razloga. Dalji trend depresijacije dinara može ponovo izazvati pritisak na inflaciju, ali i druge makroekonomske posledice, pa se aktivnosti NBS na polju stabilizacije kursa u Srbiji pomno prate. Ipak, NBS je i dalje na stanovištu da će reagovati isključivo na dnevne oscilacije kursa, a da neće braniti njegov nivo niti trendove.

Kreditiranje usporeno, fiskalna disciplina popušta

U poslednjem tromesečju prošle godine kreditna aktivnost je nastavila da usporava, a njen rast je iznosio svega 6,8% u odnosu na isti period prethodne godine, značajno manje od 31,7%, 13,1% i 10,1% u prethodna tri tromesečja respektivno. Ranije date prognoze o daljem usporavanju su se obistinile, a to sve zajedno predstavlja značajan problem za srpsku privredu koja ionako vapi za novim finansijskim injekcijama kako bi se lečili hronički likvidnosni problemi.

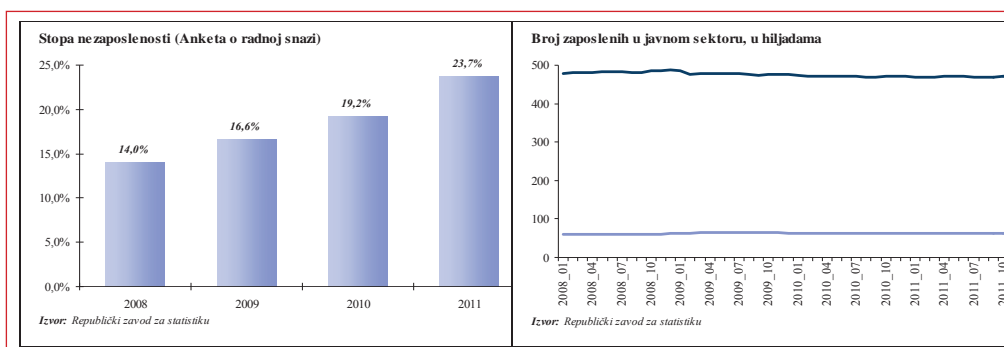
Sa druge strane, teza izneta u ranijim analizama da je fiskalna politika uglavnom bila u skladu sa dogovorenim u okviru aranžmana sa Međunarodnim monetarnim fondom (MMF) više ne stoji. U predizbornom ambijentu država nije uspevala da usvoji budžet koji bi podrazumevao fiskalnu odgovornost u skladu sa datim makroekonomskim okvirom. Predviđeni konsolidovani fiskalni deficit od 4,25% i nije

sam po sebi problem, koliko dalji trend rasta zaduživanja države i dalja politika subvencionisanja privrede, a naročito nastavak podrške nedisciplinovanim javnim preduzećima. Prema procenama MMF država je bila isuviše darežljiva prema javnim preduzećima, kojima je, kroz izdavanje državnih garancija, omogućila dodatna zaduživanja, a time i nastavak generisanja gubitaka. Na ovaj način, država i dalje povećava javni dug koji je na kraju 2011. godine premašio zakonski postavljenu granicu od 45% BDP. Uz to, a bez obzira na septembarsko izdavanje evroob-

veznica u vrednosti od milijardu dolara, budžet Republike Srbije bi se u narednom periodu mogao suočiti sa likvidnosnim problemima s obzirom da će emitovanje novih evroobveznica Republike Srbije ići značajno teže u novim okolnostima na svetskom finansijskom tržištu i bez podrške MMF koji je odložio reviziju aranžmana za postizborni period. Sa druge strane, u narednim mesecima dopreva značajan iznos trezorskih zapisa, a ni domaći bankarski sektor više nije toliko zainteresovan za finansiranje državnih potreba.

U kontekstu fiskalne politike,

vredi reći i nekoliko reči o javnom sektoru u celini posebno o broju zaposlenih i naročito u kontekstu ukupne (ne)zaposlenosti u Srbiji. Prema poslednjim podacima Republičkog zavoda za statistiku, a na bazi Ankete o radnoj snazi, u 2011. godini je nastavljen trend rasta stope nezaposlenosti u Srbiji. U poslednjem tromesečju prošle godine, stopa nezaposlenosti u Srbiji je povećana na 23,7%, što je među najvišim stopama u Evropi. Prema procenama, od početka ekonomske i finansijske krize, u Srbiji je bez posla ostalo oko 220.000 lica. Sa druge strane, i pored suprotnih tvrdnji kreatora ekonomske politike u Srbiji, broj zaposlenih u javnom sektoru u Srbiji ostao je na gotovo istom nivou od početka krize. Politika države da kroz politiku otpuštanja ne doprinosi dodatno ionako teškim uslovima na tržištu rada, a da kroz zamrzavanje zarada utiče na kontrolu mase zarada u javnom sektoru tek će se pokazati da li je opravdana ili ne.

Nova recesija stiže pod uticajem fiskalnog stezanja

Hrvatska privreda suočena je sa ponovnom kontrakcijom prvenstveno zbog efekata smanjenja fiskalne potrošnje i nepovoljnog inostranog okruženja. Visoki bazni efekti u cijenama hrane i energenata impliciraju zadržavanje potrošačke inflacije ispod 2% u kratkom roku. Potražnja za kreditima nastavlja da se smanjuje i u privredi i među stanovništvo. Budžetski rashodi smanjeni, ali u javnoj upravi neće biti otkaza

Piše: Andrej Knez (Autor je analitičar Ekonomskih istraživanja Hypo Alpe Adria banke Zagreb)

Privredu opet čeka pad

Nakon izlaska iz recesije sredinom 2011. godine, hrvatsko gospodarstvo suočeno je s ponovnom kontrakcijom prvenstveno zbog efekata smanjenja fiskalne potrošnje, te nepovoljnog inozemnog okruženja. U tom pogledu očekujem pad hrvatskog BDP-a od 2% u 2012. godini uslijed efekata restriktivne fiskalne politike u euro zoni, razduživanja europskih banaka te postroženih uvjeta financiranja u inozemstvu i slabe efikasnosti političkog upravljanja krizom euro zone. Takve tendencije u inozemstvu nepovoljno će djelovati na turističke rezultate ove godine. U pogledu domaćih trendova, agregatna potražnja dodatno će oslabjeti uslijed efekata fiskalne konsolidacije, dodatnog restrukturiranja poduzeća (osobito onih s poslovnim modelima ovisnim o poslovanju s državom) te naposljetku daljnjeg rasta nezaposlenosti. Uslijed takve kombinacije faktora ne treba zanemariti da bi gospodarska aktivnost mogla i snažnije kontrahirati ukoliko se materijaliziraju rizici snažnijeg razduživanja europskih banaka, HNB odlučnije pooštri monetarnu politiku te nedostatak reformi koje pogoduju gospodarskom rastu dovede do zamke fiskalnog steza-

nja. Međutim, ne očekujem gospodarsku kontrakciju poput one u periodu 2008.-2009. godine s obzirom na još solidan gospodarski rast na svjetskoj razini te dodatnu monetarnu relaksaciju ECB-a. Nadalje, nova Vlada ima stabilnu većinu u parlamentu, što osigurava dovoljnu političku podršku za provedbu nužnih strukturnih reformi. Čak i u slučaju da se prepreke političkim odlukama o reformama pokažu prevelikima, tada ne treba isključiti dogovor s MMF-om u svrhu osiguranja međunarodne likvidnosti.

Inflacija pod kontrolom

Visoki bazni efekti u cijenama hrane i energenata impliciraju zadržavanje potrošačke inflacije ispod 2% u kratkom roku. Međutim, smanjeni udio cijena hrane u košarici potrošačkih dobara implicira da bi disinflatorni efekt cijena hrane na cjelokupnu potrošačku inflaciju mogao biti blaži. Osnovni generator rasta cijena ove godine bit će povišenje stope PDV-a za dva postotna boda na većinu potrošačkih kategorija. No i tada će transmisijski mehanizam na potrošačke cijene biti ograničen slabom domaćom potražnjom,

odnosno dio prodavača zasigurno će smanjiti profitne marže osobito onih proizvoda više potražne elastičnosti što također implicira prosječnu inflaciju nešto niže od 2% ove godine. Inflacija i tada može iznenaditi naviše s obzirom na efekte globalnih geopolitičkih problema na kompleks cijena roba, a ne treba zanemariti ni administrativna poskupljenja poput povišenja cijena komunalija.

Slabi potražnja za kreditima

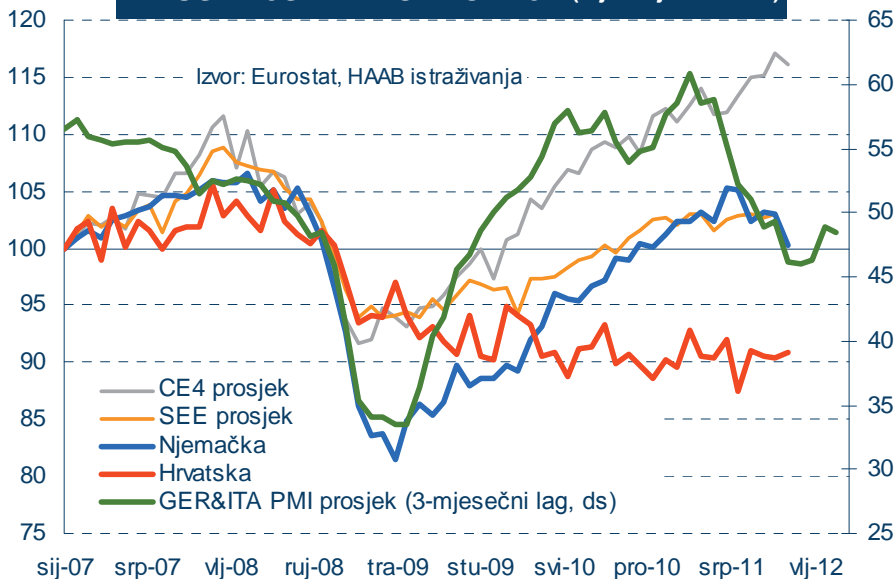
Kreditna aktivnost ove godine naći će se pod nepovoljnim utjecajem ograničenog pristupa financiranju banaka, što premašuje povoljne efekte kreditnih aranžmana HBOR-a i međunarodnih financijskih institucija. S jedne strane, (kvazi)državni sektor, strukturno snažnija poduzeća te ona poduzeća koja završavaju proces restrukturiranja bit će osnovni generatori potražnje za kreditima. No s druge strane, većina poduzeća i dalje će pokazivati slabu potražnju za kreditima zbog oduljenog oporavka investicijske aktivnosti, pogoršanih srednjoročnih izgleda te generano smanjenja financijske poluge u bilancama poduzeća. Također će

sektor kućanstava nastaviti pokazivati slabu potražnju za kreditima zbog visoke nezaposlenosti, pada plaća, racionalizacije socijalnih prava te pesimizma stanovništva. Sa strane ponude, banke su suočene sa višim troškovima financiranja te rastućeg pogoršanja kvalitete potraživanja, a u svijetlu primoranosti na vlastite izvore financiranja. Međutim, potonja strategija potrebna je da bi se segmenti financiranja privatnog sektora prilagodili sa trenutnih prezasićenih razina. Naposljetku opsežnost ponude sredstava za financiranje privatnog sektora odredit će fiskalna konsolidacija, koja bi mogla smanjiti potražnju (kvazi)države za lokalnim financiranjem. U takvom svijetlu, neizvjesnost oko plasmana kredita te povećanja depozita banaka sugeriralo bi HNB-ovu relaksaciju, no dodatno oslobađanje rezervne likvidnosti banaka ostat će uvjetovano fiskalnom kredibilnošću nove Vlade s obzirom na visoko opterećenje kratkoročnog inoduga u bilancama poduzeća.

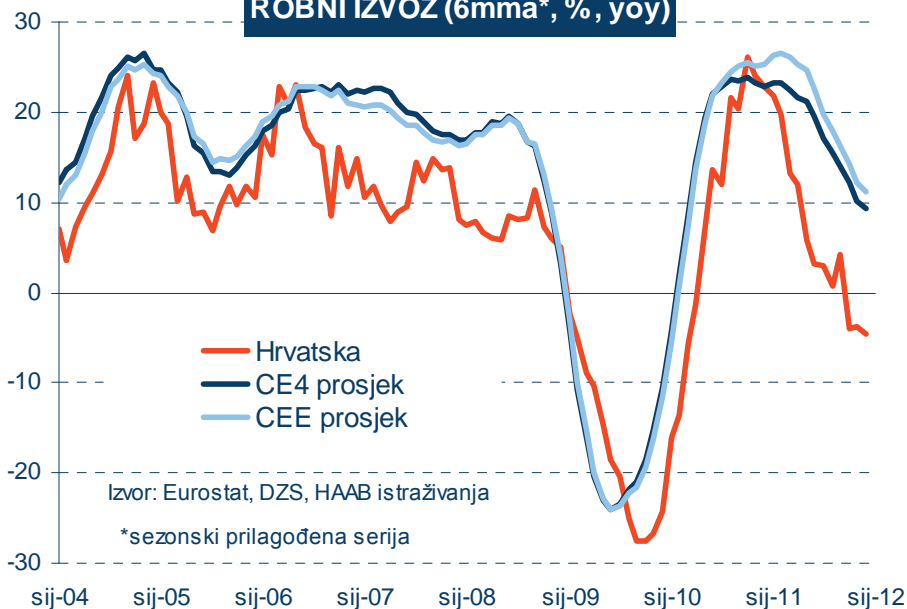
Štednja u budžetu

Proračunski plan za 2012. godinu ukazuje na smanjenje izdataka za četiri milijarde

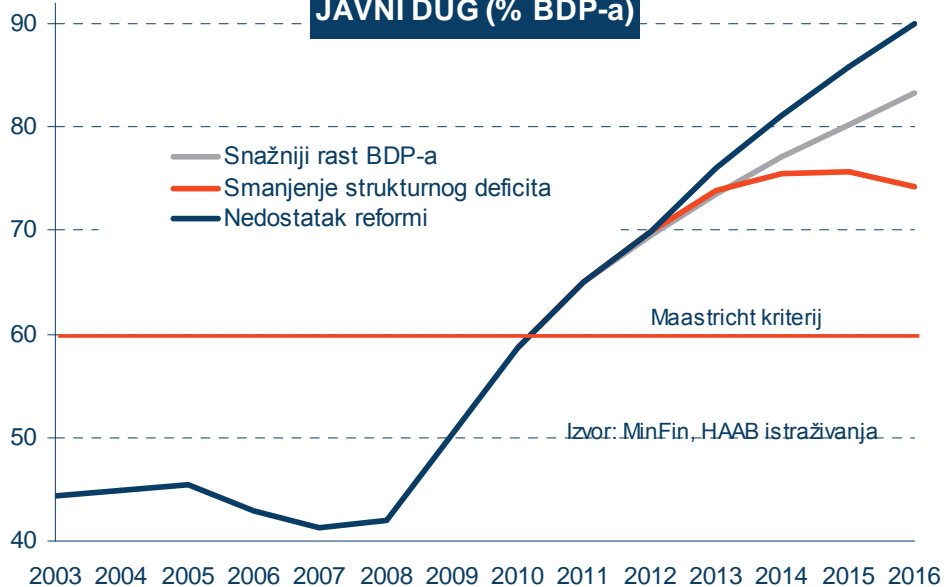
INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA (Siječanj=2007=100)

ROBNI IZVOZ (6mma*, %, yoy)

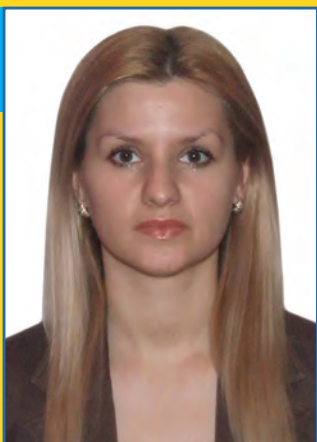
JAVNI DUG (% BDP-a)

kuna, a u tom pogledu planirano je smanjenje konsolidiranog proračunskog deficita za 1,7 postotnih bodova BDP-a na 3,8% BDP-a. Uzevši u obzir autonomni rast izdataka za kamate te indeksaciju mirovina, smanjenje izdataka planirano je ponajviše u segmentu mase plaća javnog sektora za otprilike dvije milijarde kuna, subvencija za jednu milijardu kuna te javnih investicija. Nova Vlada zasad ne najavljuje veća otpuštanja u javnom sektoru koji samo u administrativnom i edukativnom dijelu broji oko 200.000 zaposlenika, već se odlučuje da ugovori na određeno neće biti produljeni te će se provesti dodatna racionalizacija troškova nižih kategorija. Imajući na umu i podosta optimistične makroekonomske pretpostavke poput rasta BDP-a od 0,8% ove godine, upitno je ostvarenje planiranog rasta poreznih prihoda od 1,4% u odnosu na prošlu godinu s obzirom da je efekt povišenja stope PDV-a za dva postotna boda na 25% uvelike anuliran smanjenjem stope doprinosa za mirovinsko osiguranje za dva postotna boda na 13% te smanjenog poreznog opterećenja za niže plaće. No kredibilnost fiskalne politike nove Vlade potvrdit će tek ishod druge faze fiskalnih promjena, odnosno proračunski rebalans najavljen za srpanj ove godine kada bi se trebali razmatrati prekomjerna socijalna prava te izdaci za spašavanje brodogradnje. Također se u drugoj fazi očekuje dodatni napor u svrhu poboljšanja konkurentnosti rada, pri čemu bi se kolektivno pregovaranje moglo decentralizirati na niže razine javne uprave, a otpremnine deregulirati u svrhu prilagodbe plaća.

Društveno odgovorno poslovanje firmi moderna definicija dobrog menadžmenta

U BiH i RS svijest o pojmu društveno odgovornog poslovanja tek se stiče, a inicijative za uvođenje koncepta DOP datiraju unazad nekoliko godina. Da bi DOP koncept zaživio u BiH i RS, neophodno je dalje podizanje svijesti u vezi koristi društveno odgovornog poslovanja, preduzimanje aktivnosti na izgradnji i usmjeravanju društvene odgovornosti poslovnog sektora, te stvaranju povoljnijeg okruženja za implementaciju DOP-a u BiH i RS

*Piše: Slađana Jagodić Čerketa
(Autor je član Udruženja ekonomista RS SWOT)*

Danas kada su sve vrijednosti poljuljane usljed svjetske ekonomske krize, koja je izazvana pohlepom od strane elite iz bankarskog i finansijskog sektora, a posljedice osjeća cijeli svijet, koncept društveno odgovornog poslovanja ekspanzionalno dobija na značaju. U eri globalizacije, velike multinacionalne kompanije značajno diktiraju našu svakodnevnicu i kvalitet života, ali i u eri globalnih medijskih kuća i interneta, one su ranjivije nego ikad. Njihovo loše ponašanje, samo jednom negdje spomenuto, kao eho se u djeliću sekunde može proširiti na potrošače cijelog svijeta. Iako je svrha njihovog postojanja da rade na stvaranju što većeg profita za svoje vlasnike, postavljeni cilj ne opravdava uvijek sredstva kojima se kompanije služe da bi ga postigle. Vidjeli smo da isključiva jurnjava za profitom kroz nedavne primjere Britiš Petroleum

i Fukušime, uz ogromne štetne posljedice za cjelokupno društvo, ako ne i čovječanstvo, se vratila kao bumerang i njima. Generalno govoreći, povjerenje javnosti u funkcionisanje cjelokupnog ekonomskog sistema je narušeno, zbog čega vodeće svjetske kompanije sve više nastoje da integrišu komponentu društvene odgovornosti u sastavni dio svoje poslovne strategije, te svih svojih poslovnih praksi i aktivnosti. Na taj način žele da pokažu zajednicama u kojima djeluju da njihova svrha postojanja nije samo što veći profit i tržišna kapitalizacija na njihovu štetu, već i da kompanije sada brinu i pomažu rast i razvoj zajednice koja je potpomogla ostvarenje njihovih pozitivnih poslovnih rezultata. Bilo putem bilborda, postera ili atraktivnih izvještaja, marketinških kampanja, sadržaja na vebstranama ili govora izvršnih rukovodilaca u medijskim istupima i javnim događajima, velike kompanije žele da pokažu cijelom svijetu svoj reformisani odnos prema svojoj zajednici.

Čemu toliki trud? Prvenstveno očuvanje reputacije i povjerenja potrošača, ali usvajanjem društveno odgovornih praksi poslovanja preduzeće dobija i

potpuno drugačiji uvid u nove mogućnosti i prilike za uspješno poslovanje u vidu njegovog rasta i razvoja, povećanja profita i goodwilla, smanjenja rizika poslovanja i donošenja boljih poslovnih odluka. Zato je svakom preduzeću u interesu da usvoji koncept društveno odgovornog poslovanja i ugradi ga u svoje poslovne aktivnosti. Međutim, DOP koncept ne bi trebao da bude baziran na dobrom osjećaju, brzopleto vježbi i pisanju čekova, već bi trebao da ima strateški orijentisan pristup. Upravo zato što kompanije često ne usaglase DOP sa svojom poslovnom strategijom, razlikujemo četiri vrste DOP-a: dobitni, pozajmljeni, štetni i iluzorni. Dobitni DOP predstavlja one poslovne prakse koje istovremeno podižu profit i unaprijeđuju društveno blagostanje, a to je upravo ono što bi trebala biti današnja moderna definicija „dobrog menadžmenta“.

Guru moderne ekonomije Filip Kotler pokušao je objasniti značaj društvene odgovornosti za kompaniju uspoređujući je sa značajem vježbanja za zdravlje čovjeka: „Ako svaki dan vježbate, sigurno ćete izgledati bolje, osjećaćete se bolje i na kraju, živjećete duže. Sličnu korist

imaće sve kompanije koje odluče da se priključe društvenoj odgovornosti. Kompanije će izgledati bolje svojim potencijalnim kupcima, investitorima, medijima. Njihovi zaposleni radnici, vlasnici i članovi uprave osjećaću se bolje. A mnogi tvrde da kompanija sa dobrom reputacijom u društvenoj odgovornosti - opstaje duže na tržištu.“

Gdje je BiH kada je u pitanju društveno odgovorno poslovanje svoje poslovne zajednice najbolje pokazuje Izvještaj o konkurentnosti za 2012. godinu (The Global Competitiveness Report 2011-2012) Svjetskog ekonomskog foruma (World Economic Forum - WEF). BiH je prema pomenu tom izvještaju rangirana na 134. mjestu od 142 obuhvaćene zemlje svijeta prema indikatoru 1.17 – Etičko ponašanje kompanija (Ethical behaviour of firms). Iza nas su samo rangirane Timor-Leste, Burundi, Mauritanija, Čad, Kirgistan, Haiti, Jemen i Angola. Može se konstatovati da se u BiH i RS svijest o pojmu društveno odgovornog poslovanja tek stiče. Inicijative za uvođenje koncepta DOP u BiH i RS datiraju unazad nekoliko godina i potiču uglavnom od međunarodnih organizacija koje djeluju na njenoj

Prednosti elektronskog objavljivanja obavještenja u procesu javnih nabavki

Prednost elektronskog načina izrade i slanja obavještenja je ušteda vremena prilikom provođenja postupka javne nabavke i dodjele ugovora, te smanjenje troškova objavljivanja ugovornim organima, čime se ostvaruju uštede javnih sredstava

Piše: Tanja Zubović

(Autor je član Udruženja ekonomista RS SWOT)

teritoriji u najvećem dijelu od UNDP-a. Razumijevanje DOP-koncepta među kompanijama u BiH i RS se značajno razlikuje od ove definicije, jer se ovaj koncept u BiH i RS uglavnom doživljava i podrazumijeva kao filantropija ili donatorske aktivnosti. Da bi DOP koncept zaživio u BiH i RS, neophodno je dalje podizanje svijesti u vezi koristi društveno odgovornog poslovanja, preduzimanje aktivnosti na izgradnji i usmjeravanju društvene odgovornosti poslovnog sektora, te stvaranju povoljnijeg okruženja za implementaciju DOP-a u BiH i RS.

U RS je oformljen Centar za unaprijeđenje korporativnog upravljanja, na čelu sa dr Zoranom Babićem, koji je sebi postavio za cilj poboljšanje praksi korporativnog upravljanja našeg poslovnog sektora kroz različite vrste edukacija. Između ostalog, značajnu pažnju u narednom periodu će da posveti upravo podizanju svijesti o društveno odgovornom poslovanju, te predstavljanju poslovnih koristi i mogućnosti koje isti donosi, ukoliko se ovom konceptu pristupi na strateški način. Formiranje pomenute institucije je dobar znak da je sazrela svijest o značaju, ali i primjer dobre inicijative kako pomoći upravljačkim strukturama našeg poslovnog sektora da dobiju saznanja o novim trendovima u uspješnim i odgovornim menadžerskim praksama. Upravo na takav način se povećava mogućnost za podizanje ugleda i poboljšanje ocjenjivanja konkurentnosti naše privrede od strane međunarodnih organizacija, a što se neminovno odražava i na percepciju stranih investitora o atraktivnosti naše privrede za njihova kapitalna ulaganja.

Zakonom o javnim nabavkama BiH je propisano da sva obavještenja o javnoj nabavci, dodjeli ugovora i o poništenju ugovorni organ objavljuje u "Službenom glasniku BiH". U BiH imamo više od 2.000 ugovornih organa koji su obavezni da primjenjuju Zakon o javnim nabavkama. U informacijski sistem Go-procure registrovano je oko 930 ugovornih organa koji aktivno koriste sistem.

Osnovna primjedba kod starog načina objave obavještenja u papirnoj formi od strane ugovornih organa jesu visoki troškovi objave. Od 1. septembra 2011. godine počeo je s primjenom novi sistem za elektronsku objavu obavještenja u postupcima javnih nabavki. Savjet ministara BiH je na prijedlog Agencije za javne nabavke BiH donio novo Uputstvo o načinu objavljivanja obavještenja u postupcima javnih nabavki („Službeni glasnik BiH“, broj 43/11) i Ispravku Uputstva o načinu objavljivanja obavještenja u postupcima javnih nabavki („Službeni glasnik BiH“, broj 47/11).

Uputstvo propisuje način dostavljanja obavještenja "Službenom glasniku BiH" putem Informacionog sistema za elektronsko objavljivanje obavještenja – sistema GO.

Sistem GO-Procure omogućava ugovornim organima koji provode postupak javne nabavke pripremu i objavu obavještenja tokom provođenja postupka javnih nabavki. Nakon što Agencija za javne nabavke BiH pregleda obrazac, provjeri tačnost unesenih podataka, administrator Agencije će aktivirati ugovorni organ u sistem.

Ugovorni organ odgovara za tačnost unesenih podataka u aplikaciji GO-Procure. U slučaju da se uoči greška u obavještenju nakon objave obavještenja, ugovorni organ mora napraviti ispravku obavještenja i na isti način je objaviti u "Službenom glasniku BiH". Prednost elektronskog načina izrade i objavljivanja svih vrsta obavještenja je što elektronski unos podataka ugovornom organu omogućava jednostavan i brz unos podataka, ispravljanje i brisanje unesenog teksta prije konačnog slanja na objavljivanje, pomoć pri unosu podataka, te automatsko obavještenje o neispunjenim a obaveznim poljima i

o uočeniom greškama unosa prije slanja na objavljivanje. Ugovornim organima je smanjena mogućnost greške prilikom izrade svih vrsta obavještenja, te slanja neispravnih obavještenja.

GO-Procure zasnovan je na najnovijim web tehnologijama i kao takav osigurava brži, intuitivniji i funkcionalniji pristup procesu objave obavještenja u postupcima javnih nabavki. Web obrasci koji se popunjavaju su unaprijeđeni u odnosu na stare obrasce obavještenja (Službeni glasnik BiH 17/05), a sistem GO-Procure se dodatno brine da većina podataka koja se unosi bude u pravom formatu i sadržaju.

Takođe, informacijski sistem omogućava vođenje pregledne evidencije o svim postupcima javnih nabavki, pretragu obavještenja, generisanje različitih statističkih izvještaja. Pružena je mogućnost pretraživanja obavještenja u informacijskom sistemu po broju obavještenja, vrsti postupka, vrsti ugovora i vrsti obavještenja.

Prednost elektronskog načina izrade i slanja obavještenja je ušteda vremena prilikom provođenja postupka javne nabavke i dodjele ugovora, te smanjenje troškova objavljivanja ugovornim organima, čime se ostvaruju uštede javnih sredstava.

Tehnološki biznis park Banja Luka – uređeno građevinsko zemljište, transfer znanja i podsticaji – sve na jednom mjestu

Projekat Tehnološkog biznis parka (TBP) je najprikladnija preduzetnička infrastruktura kojom se planira ubrzati ostvarivanje strateških ciljeva privrednog i ukupnog razvoja grada Banje Luke (jačanje privrednih kapaciteta, porast zapošljavanja, povećanje izvoza, jačanje preduzetničke klime, doprinos rastu bruto društvenog proizvoda ...).

Glavni cilj je izgraditi i organizovati TBP koji će rješavati vitalne poslovne probleme Grada i RS, u razumnom roku i uz razumnu cijenu, sa naukom i znanjima koja nisu sama sebi svrha, nego se mogu komercijalizovati i koristiti MSP-ima.

Osnovni ciljevi svih programa za podsticanje preduzetništva su:

- Povećavanje broja malih i srednjih preduzeća,
- Povećanje zaposlenosti,
- Povećanje prihoda koje ostvaruje mala privreda,
- Povećanje konkurentnosti

i izvoznih mogućnosti preduzetnika,

- Povećanje razvojnih mogućnosti grada B. Luke.

Projekat Tehnološkog parka B. Luke (TBP-BL) je budući model za razvoj preduzetničkih aktivnosti grada B. Luke, a u smislu promovisanja ima za cilj predstavljati primjer sposobnosti B. Luke i RS u privlačenju i prihvatu domaćeg i stranog direktnog ulaganja. Cilj je na prostoru od cca. 220ha razviti preduzetničku infrastrukturu, koja bi svojim kapacitetima omogućila otvaranje novih radnih mjesta.

Ovaj Projekat je samo jedna od mjera unutar šireg napora B. Luke i RS da se predstavi banjalučka regija i sveukupna teritorija Republike kao vitalna lokacija u kojoj se može osnivati i razvijati poslovna aktivnost. Grad B. Luka vrlo je aktivan i istrajan u svojim naporima da osigura privredni razvoj, a Gradska razvojna agencija s ključnim Projek-

tom budućeg TBP glavna je poluga i pokretač tih aktivnosti.

Projektom TBP-BL želi se jednim dijelom stvoriti politika pružanja odgovarajućih pogodnosti za prihvatanje istraživačke aktivnosti visokokvalitetne tehnologije, te pružanja inovacionih pogodnosti za nove i već prisutne firme, koje su usmjerene ka razvoju privrede i izvozu. Stvaranje novih privrednih subjekata, koji u svom okruženju imaju svu neophodnu poslovnu logistiku, od naučno istraživačkih, finansijskih i kadrovskih kapaciteta, je glavna prednost i svrha biznis parkova i privrednih zona. Usluge i prostori TBP-a podstaknuće razvoj privrede utemeljene na znanju, porast životnog standarda, povećanje konkurentnosti malog i srednjeg preduzetništva, a ujedno će poboljšati kvalitet obrazovanja i privlačnosti šire regije kao nove investicione destinacije.

TBP-BL je složen projekat po svojoj strukturi i dinamici. Sa zadovoljst-

*Milenko Gemaljević, dipl. ing. maš.,
rukovodilac odsjeka za razvoj u
Gradskoj razvojnoj agenciji, Banja Luka*

vom mogu reći da aktivnosti idu po željenoj dinamici. U toku je izrada regulacionog plana, koji se radi na osnovu urađenog idejnog urbanističko - tehnološkog projekta i naročito usvojene Studije izvodljivosti od strane gradske skupštine. Nakon njegove izrade će se stvoriti urbanističko planski uslovi za realizaciju projekta.

Izgradnja TBP predstavlja kapitalni projekat na nivou grada B. Luke, ali i cijelog područja RS. Ovakva vrsta investicije je neophodna za razvoj privrede, novog zapošljavanja i otvaranja novih preduzeća, te za privlačenje stranih ulaganja. Studijom izvodljivosti predviđeno je oko 6000 novih radnih mjesta i otvaranje oko 200 preduzeća u toku sljedećih 25 godina. Ova procjena se zasniva na sličnim realizovanim projektima u okruženju, gdje je npr. u Varaždinu zaposleno 3000 ljudi u firmama podignutim na 60 ha prostora, a mi imamo površinu od oko 200 ha. Do sada je preko 60 investitora iskazalo interes za ulaganje u poslovne zone. Neki su htjeli samo zemljište, dok jednom broju odgovara prethodni boravak u inkubatoru, dok ne sagrade svoje pogone. Najviše ih je iz naše zemlje, ali ima i 12 firmi iz Hrvatske, Srbije, Slovenije, Nemačke, Izraela, SAD i Austrije.

"Stari kontinent" u borbi sa ogromnim dugovima i rastom budžetskih deficita

Dužnička kriza trese Evropu

Uprkos dužničkoj krizi mnoge zemlje su eskivirale rezove u javnom sektoru zbog čega su njihovi budžetski deficiti prešli crvenu liniju. Izuzetak je Grčka kojoj je pomoć uslovljena velikim rezovima u svim državnim sektorima, ali su oni i dalje nedovoljni da bi zemlja pritisnuta dugom od oko 360 milijardi evra, stala na noge

Dugovi koji su se nadvili nad Evropom i dalje su problem broj jedan za Brisel. Evropska unija još nije odagnala prijetnje od bankrota pojedinih njenih članica, iako je za njihovo spasavanje potrošila stotine milijardi evra.

Uprkos dužničkoj krizi mnoge zemlje su eskivirale rezove u javnom sektoru zbog čega su njihovi budžetski deficiti prešli crvenu liniju. Izuzetak je Grčka kojoj je pomoć uslovljena velikim rezovima u svim državnim

Samo jedan paket mjera smanjio rashode iz grčkog budžeta za dodatnih 3,2 milijarde evra

sektorima, ali su oni i dalje nedovoljni da bi zemlja pritisnuta dugom od oko 360 milijardi evra, stala na noge. Zbog toga su zemlje evrozone odobrile drugi paket pomoći Grčkoj vrijedan 130 milijardi evra. U sklopu tog paketa privatni povjerioci su Grčkoj otpisali 100 milijardi evra duga. Grčka je u proleće 2010. dobi-

la prvi paket pomoći od EU i MMF-a od 110 milijardi evra.

- Riječ je o jedinstvenoj prilici koju Grčka ne smije da propusti. Grčke vlasti moraju da nastave sa sprovođenjem reformi u oblasti budžeta, fiskalne konsolidacije i privatizacije u skladu sa novim programom pomoći - rekao je predsedavajući

Evrogrupe Žan-Klod Junker.

Da bi drugi paket pomoći bi realizovan vlada u Atini je, uprkos masovnim demonstracijama, prihvatila nove mere štednje. Samo jedan paket mjera smanjio je rashode iz budžeta za ovu godinu za dodatnih 3,2 milijarde evra. Najnovije smanjivanje budžetskih rashoda zahvatilo

Deficit SAD

Za vrtoglavi rast budžetskog deficita lijek nema ni američka administracija. Američki budžetski deficit u februaru je zabilježio rekordni maksimum i iznio 231,7 milijardi dolara. Iako je februar obično mjesec niskih poreskih prihoda i isplate visokih naknada poreskim obveznicima, deficit je bio za 9,2 milijarde dolara viši u odnosu na prethodni rekord zabilježen u februaru 2011. godine.

je 400 miliona evra od penzija, 170 miliona od zdravstva i obrazovanja, 500 miliona od drugih subvencija za zdravstvenu zaštitu, 570 miliona od rashoda za lijekove i 400 miliona evra od rashoda za odbranu.

Spasavanje Grčke nije imalo alternativu, jer bi, prema procjeni Instituta za međunarodne finansije, njen bankrot uzrokovao više od bilion evra štete evrozoni. U tom crnom scenariju Irska, Portugal, Španija i Italija trebale bi dodatnu pomoć izvana kako bi se zaštitile od posljedica.

EU bi se osim Grčke veoma lako mogla suočiti i sa novim spasonosnim akcijama. Italija, treća po veličini privreda u evrozoni, suočena je sa padom BDP-a, koji je posljedica ogromnog javnog duga.

Zbog ogromnog duga koji je krajem prošle godine iznosio 1,9 biliona evra ili 120,1 odsto BDP-a, Italija sprovodi jedan za drugim planove štednje čime je potpuno blokirana ekonomska aktivnost. Kao rezultat toga BDP je u posljednjem kvartalu 2011. godine pao za 0,7 odsto u odnosu na prethodno tromjesečje. Time je Italija i zvanično ponovo ušla u recesiju, jer je u trećem kvartalu zabilježila pad BDP-a za 0,2 odsto.

Koliko je situacija teška govori procjena italijanske vlade da će BDP ove godine imati pad od 0,4 odsto. Međunarodne institucije imaju mnogo crnja predviđanja - EU predviđa pad italijanskog BDP-a od 1,3 odsto, a MMF pad od čak 2,2 odsto.

Kako bi obuzdali rast budžetskog deficita EU je donijela strogu odluku da sve njene članice moraju držati taj problem pod kontrolom. Mađarska je prava članica EU koja je platila ceh zbog kršenja pravila Brisela.

EU je odlučila da suspenduje fond od 495 miliona evra koji je bio namijenjen kao pomoć Mađarskoj u sljedećoj godini zbog budžetskog deficita te zemlje. Ovo je prvi put da EU preduzima akciju protiv jedne svoje članice zbog kršenja

Poslanici neće da štede

EU je donijela odluku da posegne za mjerama štednje i u vlastitim redovima, ali je to opredjeljenje u startu naišlo na otpor.

Evropski parlamentarci otvoreno su se izjasnili da bi Evropski parlament trebalo poštedjeti prijedloga o smanjivanju broja zaposlenih u evropskim institucijama za pet odsto. Prijedlozi uključuju i produženje radne sedmice, povećanje starosne granice za penzionisanje i smanjenje broja zaposlenih u evropskim institucijama za pet odsto do 2018. godine. Cilj tih mjera je ušteda milijardu evra do 2020. godine.

propisa o budžetskom deficitu.

Mađari su, međutim, ljuti na Brisel jer je odluka o suspenziji pomoći donesena nakon što je EU dozvolila Španiji da svoj ovogodišnji deficit umanjí na 5,3 odsto BDP-a umjesto na 4,4 odsto, koliko je iznosio prvobitni cilj.

Pravilima EU određeno je da članice treba da zadrže svoje deficite ispod tri procenta BDP-a, a državne dugove ispod ili oko 60 odsto društvenog proizvoda. Za Mađarsku je ove godine prognozirán deficit od tri procenta, a sljedeće godine 3,6 odsto. Njen državni dug je na nivou od 82 odsto društvenog proizvoda.

Velika Britanija ostala bez novca, jer je potrošen u dobra vremena

Odluka EU mogla bi da ugrozi i predovore Mađarske sa MMF-om koji su ponovo otvoreni nakon što je prije četiri godine dobila zajam od 20 milijardi evra kako ne bi bankrotirala zbog državnog duga.

Dužnička kriza nije samo "ekskluzivno pravo" zemalja evrozone. Ona je pogodila i članice EU koje su ostale izvan te monetarne unije.

Britanski ministar finansija Yordž Ozborn priznao je da je vlada ostala bez novca iako je u toj zemlji od početka krize u državnoj i javnoj upravi podijeljeno stotine hiljada otkaza. Zbog manjka u budžetu britanska vlada ne može

da priušti smanjenje poreza s ciljem rasterećenja privrede, ali ni dodatne troškove iz budžeta.

- Malo toga vlada može da uradi kako bi stimulisala ekonomiju. Britanska vlada je ostala bez novca jer je sav potrošen tokom dobrih godina. Novac, investicije i radna mesta treba da dođu kroz privatni sektor. Zbog lošeg stanja javnih finansija najveća nada za ekonomski rast je u podsticanju biznisa i zapošljavanju radnika - istakao je Ozborn.

Podaci iz britanskog Ministarstva finansija ukazuju da nije prikupljena očekivana suma u državnom budžetu i da postoji prijetnja da će vodeći biznismeni i preduzetnici napustiti Britaniju.

KREDITI U RS

USLOVI KREDITIRANJA SVIH BANAKA U RS

www.swot.ba

SVE INFORMACIJE NA JEDNOM MJESTU

SWOT

Prnjavorski Standard ostvario rekordne rezultate poslovanja u prošloj godini i kreirao sopstvenu liniju proizvoda

Fabrika namještaja Standard AD iz Prnjavora je i pored otežanih uslova na tržištu uspjela da poveća izvoz za 20% na 22.5 miliona KM. Standard je 100% izvoznik od 2000. godine radeći za Švedsku IKEA-u koja je i dalje svjetski broj 1 na tržištu namještaja za domaćinstvo.

U 2011. godini je na polju investicija, koje su započete nakon preuzimanja većine vlasništva od strane Švicarske firme Dacommet AG, završen 4. investicioni ciklus. Posljednji ciklus se u pripremi daljeg rasta poslovanja odnosio na povećanje kapaciteta a ukupan iznos investicija je time dostigao 10 miliona KM.

Paralelno je Standard nastavio uspješnu saradnju sa Privrednom Komorom RS kao i međunarodnim organizacijama FIRMA (USAID I SIDA), Njemački CIM, Švicarski SDC i Vanjskotrgovinskom Komorom BH.

Zajednički projekti su bili krunisani razvojem Standard-ovog sopstvenog dizajna i uspješnim nastupom na međunarodnim sajmovima u Kölnu i Birminghamu u Januaru 2012. To je bio istovremeno prvi Standard-ov nastup na sajmu nakon napuštanja SIPAD-a.

Negativan vrhunac 2011 godine za Standard AD je poskupljenje faktora rada kroz dramatično povećanje socijalnih troškova, što je povećalo rashode firme za preko KM 300.000. Zbog toga rukovodstvo najvećim uspjehom firme smatra činjenicu da bar zaposleni Standard-a u 2011 god. za razliku od firme nisu postali žrtve povećanih nameta. To je bio rezultat kooperativnog odnosa Sindikata sa jedne strane kao i prije svega honorisanje stalnog povećanja izvoza i kontinuirane investicije u stvaranje novih radnih mjesta u obliku subvencije od strane Ministarstva Industrije, Energetike i Rudarstva.

Rukovodstvo Standard-a planira u 2012 god. i pored poskupljenja faktora rada na domaćem tržištu povećanje obima poslovanja i osvajanje dodatnih udjela na globalnom tržištu.

Adresa: Kralja Petra Karađorđevića 109/II,
78000 Banja Luka

Telfon: 051/222-950, 051/222-960

Fax: 051/222-951

E-mail: office.banjaluka@grawe.at

Web: www.grawe.rs.ba

Osiguranje na **Vašoj** strani!